

HEGEDŰS-BITE GYULA

187728

STRÓFÁK HÁROM

MACSKÁRÓL

TIZENHÁROM
ELBESZÉLÉS

BUDAPEST, 1906

A KOMJÁTHY JENŐ-TÁRSASÁG KIADÁSA

HEGEDŰS-BITE GYULA

STRÓFÁK HÁROM MACSKÁRÓL

TIZENHÁROM
ELBESZÉLÉS

BUDAPEST 1906

A KOMJÁTHY JENŐ-TÁRSASÁG KIADÁSA

P.O. hung
830 zh
p.

187728

M. N. MUSEUM KÖNYVTÁRA
I. Nyomat. Növedéknaptó
1906. 367. sz.

NAGYSÁGOS

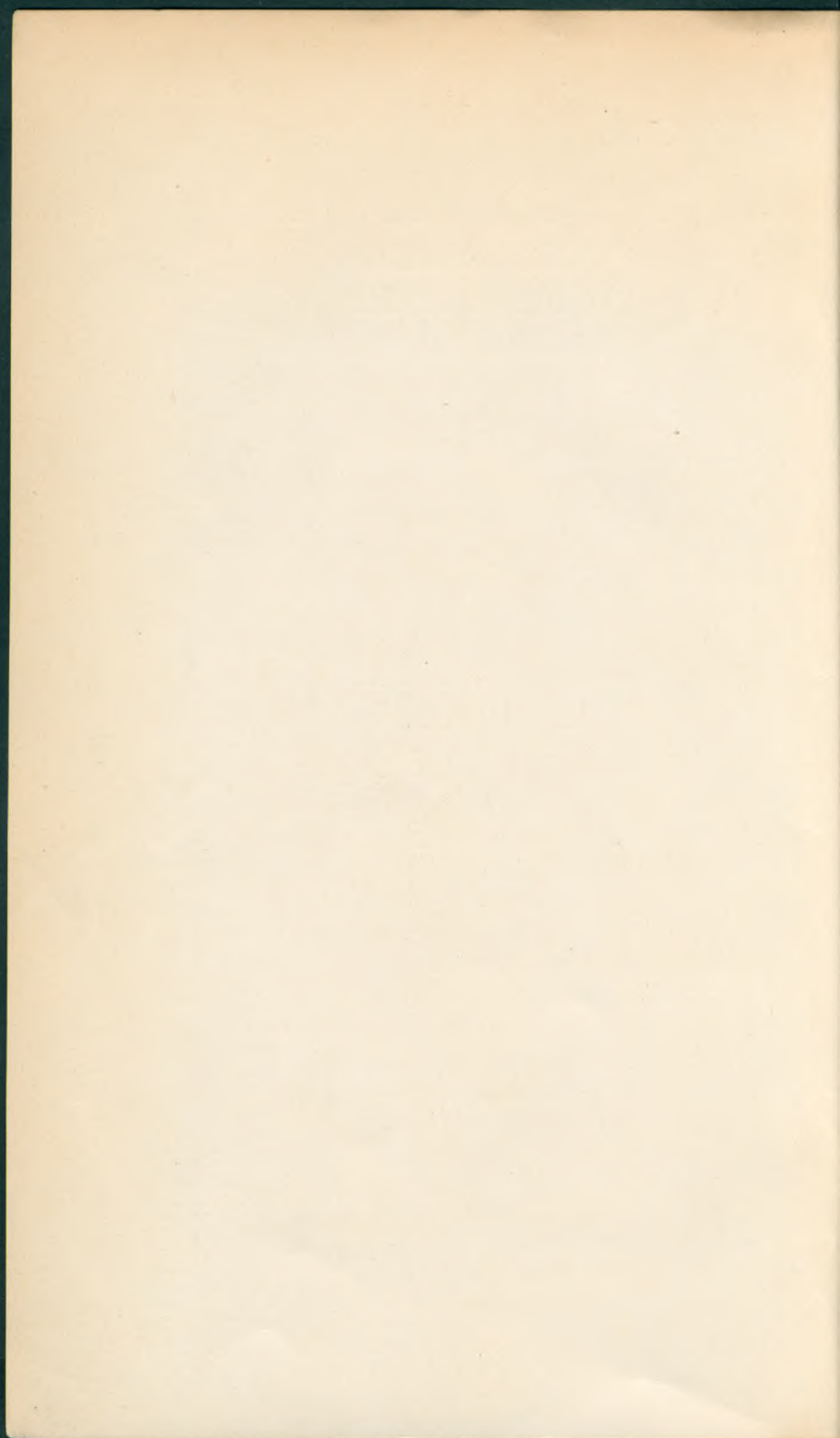
DR. OBERSCHALL PÁL

POZSONYI JOGAKADÉMIAI

ÉS KOLOZSVÁRI EGYETEMI

MAGÁNTANÁR ÚRNAK

HÁLÁM JELEÜL

Strófák három macskáról

1

A hold sápadt volt; elfáradt fényt hinteni az amúgyis elég világos éjszakába, s elbújt nyugodni egy felhő mögé, amelynek egyik vége lelógott a földre. A csillagok azért ott maradtak az égen, s lehunyorgattak az éjszakában ballagókra.

Olyan szelid volt ez az éjszaka, mint egy szentimentális fiatal leány lelke. Lágy melódiák zsongtak a levegőben, s lassú ritmusukat halkan vitte tovább a lomha szellő. Csöndes szerelemről, titkolt, édes szenvedésről szóltak ezek a dalok, mintha sohasem tombolt volna a halandók ereiben izzó tűzfolyam, mintha sohasem égett volna át a testük valami kergetődő, szilaj lángtól.

És csönd volt mindenfelé. Csönd, mint a kiégett lelkekben.

*

A padláson, penészes derékaljakból kirázott dohos szagu szalma között lakott két macska. Férj és feleség. Akkor esküdtek hűséget egymásnak, amikor egy második emeleti szobaleány kiverte őket seprűvel a konyhából. A közös nyomoruságban megszerették egymást s elhatározták, hogy együtt

HEGEDŰS-BITE GYULA

fognak élni. Amit az egyik lop, abból a másiknak is ad. Soha civódás elő nem fordult köztük. Voltaképpen tolvajok voltak, de épp a tolvajok közt legerősebb a becsület-érzés.

*

Ezen a poetikus éjjelen künn kóborolt a férj-macska. Tíz háztetőn is keresztül mászott, legurott az udvarokba, de seholsem talált ennivalót.

Pedig éhes volt. A fogait összeszorította s néha kinjában a kiálló zsindelyeket kezdte harapdálni. Meg-megállt egy padlásablak előtt s szomoruan maga elé nézett. Gondolkozott.

A világ nagyon rossz. Tele van kutyával. Az élet tűrhetlen. Enni kell s nincs mit. És amikor van, az a rossz, hogy tudjuk előre, nemsokára megint nem lesz semmi. Nagy ostobaság az élet. Ha már szenvedni kell, miért nem kaphatjuk ki egyszerre a részünket? Folytonosan kiulódni kell.

Lassan elindult s hazafelé tartott. Roszszul esett neki, hogy nem vihet semmit a feleségének. Önmagát vádolta, hogy ügyetlen volt, amiért ennyi idő alatt egy falatot sem tudott szerezni.

*

A szalma között bágyadtan feküdt a felesége. Éhes volt. Néha fölkel s kinyújtózkodott.

Balगतag reménységgel várta haza a férjét,

STRÓFÁK HÁROM MACSKÁRÓL

---

aki ennivalót hoz. Ennivalót. Megnyalta az ajkát. Enni fog. Enni. . .

Lépteiket hallott. Már elibe akart sietni, amikor meglátta az érkezőt. Tarka kandúr volt. Alattomos, pislogó szemekkel. A szájában nagy darab véres hús.

— Mit keresel itt?

A kandúr ledobta a húst a szalmára.

— Tudtam, hogy éhezél. Egyél.

— A tiedből nem.

De azért odament és megszagolta a húst. A párologó vérszag elbódította. Akaratlanul is beleharapott. A kandúr odaugrott hozzá.

— Hol a férjed?

— Elment ennivalót keresni.

— Nem talál. Én is nagyon messziről hoztam ezt. Jó, hogy nincs itt. Egyél és gyere el velem.

A macska csodálkozva nézett rá. Lenyelte a darab húst, ami a szájában volt.

— Gyere. Én már régen szeretlek. Légy az enyém.

Aztán odasimult hozzá. A másik indulatosan ellökte magától.

— Hogy mered ezt mondani?

De nem haragudott. Ráesett a tekintete a húsra. Újra odament és rágni kezdte.

Mikor jóllakott, félrehúzta a szalmából a megmaradt húsdarabot és belefeküdt a szalmába. A kandúr melléje. Erősen, szerelmesen odadörgölődött hozzá. Hagytá.

HEGEDŰS-BITE GYULA

Hálát érzett iránta. A kandúr szemei pedig sárga fényben égtek.

*

Akkor jött a férj. Mikor meglátta felesége mellett a kandúrt, haragos morgással nekiment.

— Takarodol innét! Hogy mertél ide jönni? Pusztulj!

A kandúr kissé megijedt dühös haragjától. Aztán a hús felé nézett.

— Én hoztam. Egyél.

A macska a feleségére tekintett s meglátta mellette a szalmában a besüppedt helyet, ahol előbb a tarka kandúr ült. Haragosan üvöltött, rá akarta vetni magát a kandúrra, aztán — nyújtózkodott egyet és odament a húshoz. Falánkan rágni kezdte. S mikor mohó vágygyal megette a húst, odatelepedett közéjük. Ásitott, dorombolt egyet és elaludt.

*

Az éjszaka még mindig csöndes volt. A lágy melódiák is megszűntek. Valami átlátszó köd ereszkedett le az utcákra, amelyek üresek voltak, mint az emberek lelke. A kávéházat éppen akkor kezdték zárni. A cigányok, akik a muzsika után biliárdoztak, letették a dákót és haza vánszorogtak. Csak a kocsmákban volt még világosság és egy kevés zaj. Mert a csaposlegény éppen akkor dobott ki egy berugott alakot, aki az utca porában üvöltve szidta a holdat.

STRÓFÁK HÁROM MACSKÁRÓL

2

Gyönyörű szép nyári este volt. A levegő forrósága alábbhagyott; virágillattól terhes szellő lappangott az utcán s a szelid égbolt a csillagjait kezdte hullatni. Vidám, kacagó emberek jártak-keltek s megelégedetten tekintettek egymásra. Valami csodás harmóniát teremtett a lelkünkben ez az este. A villamlámpák pajzánul szórták sugarukat s a csillagok nem haragudtak meg ezért, csak szeliden mosolyogtak.

A kis udvari szobának ki volt nyitva az ablaka. Azon özőnlött be az a gyöngé nyár-esti illat, ami még odáig el tudott jutni.

Benn a szobában tompa sötétség uralkodott. A butoroknak csak a körvonalaik lehetett látni s azokból is éppen csak annyit, amennyit a bekandikáló hold megengedett.

Az ablaknál egy férfi állt. Kibámult az udvarra s a sápadt holdfénynél látszott az arca. Fiatalember volt, de meggörnyedt és redős homloku. Egy ideig mereven odaszögezte tekintetét a szomszéd házfalra, aztán megfordult s szólt:

— Vilma, talán meglehetne gyujtani a lámpát. Nagyon sötét van már.

Vilma odament hozzá az ablakhoz és csöndesen felelte:

— Nincs petróleum.

Szabályos arevonásu, üde bőré asszony volt. Mikor beszélt, látszottak fehér, kicsi fogai. Volt valami a tekintetében, ami a

középkori festmények Madonnáira emlékeztetett.

A férfi végigsimitotta a homlokát. Nagy csontos ujjai beleakadtak a ráncaiba s ezen földühödve, kiabálta:

— Hogyan, már nincs? Hiszen alig egy pár napja hozattunk egy egész kannával. Az embernek nincs mit ennie s még világosságban sem lehet.

Az asszony csitítani próbálta:

— De Károly, az Istenért, ne kiabálj úgy, hiszen meghallja az egész ház. Azzal nem segítesz semmit. Hiszen én is éhezem. Én sem ettem még ma...

A férfi ismét a homlokához emelte a kezét s már nem találta oly érdesnek, mint előbb. Csöndesen mondta:

— Tudom. Te sem ettél. Istenem, de nem tehetek róla. Eleget takarékoskodtunk, szüken éltünk, s ha jön a hónap vége, mindig kölcsönt kell fölvennünk. És most még azt sem adtak. Én nem tudom, hogy leszünk meg még holnap...

Az asszony nem válaszolt. — Leült egy székre, fejét az asztalra hajtotta és sirt.

A férfi egy ideig bambán bámult rá, később azonban dühre ingerelte az egyhangu zokogás. A gyomra üres volt s ilyenkor sokkal jobban elkapta az indulat.

— Mit sirsz? Azt hiszed, hogy azzal jól lakol?

Elkezdett föl és alá járni a szobában.

STRÓFÁK HÁROM MACSKÁRÓL

Néha beleütődött a sötétben valamibe és szitkozódásba tört ki.

— Igazán, most megérti az ember, mért történik annyi rossz a világon. Olyan rossz, amit az emberek annak neveznek. Mert a szegény ember dolgozik, vergődik inaszkadtáig s gyalázatosan fizetik meg érte.

Elhallgatott egy kissé, mert eszébe jutott, hogy már többször el akarták csapni a hivatalból, éppen a keveset dolgozás miatt. A felesége nem tudott erről s fejét fölemelve az asztalról, hozzátette:

— Olyan sokat dolgozol, néha még éjjel is bejársz a hivatalba. És alig egy pár krajcárt fizetnek érte. Ez igazán elkeseríti az embert.

A férfi hirtelen megállt s nem tudott szóhoz jutni. Az éjjeli hivatalt csak a felesége becsapására eszelte ki s most nem tudta, gunyolódik-e az asszony, vagy komolyan beszél? S mikor látta, hogy az újra sirásba tör ki, folytatta sétáját s tovább szidta az életet, meg az embereket.

— Éhes vagyok. Nagyon. Nem tudom, mit adnék egy vacsoráért.

Az asszonyra tekintett.

Nem tudnál keríteni valahonnan? Nem adnak már sehol? Elsején megfizetnénk.

Az asszony lemondólag intett a kezével:

— Nekünk már senki sem ad.

— Pedig én éhes vagyok! Nekem ennem kell! Én elveszek, elpusztulok, ha nem

ehetem. Dühösen toppantott a lábával. —
— Enni akarok!...

Az asszony felkelt, letörülte a könnyeit
s csöndesen kiment.

*

Jó egy óra mulva visszajött. A kezében
csomagok voltak. Az egyikből gyertyát vett
ki, meggyújtotta s oda helyezte az asztalra.
Becsukta az ablakot s bontogatni kezdte a
többi csomagot is. Hideg fölívágott, sonka
került ki az egyikből; tányérra rakta s
odatette a férje elé. Sajtot, gyümölcsöt vett
ki a másikból, késeket hozott mellé s oda
rakta a többi mellé.

Föltünően halvány volt az arca. S a te-
kintete zavart, réveteg, mintha minden
percben sirva akart volna fakadni.

— Egyél, Károly.

A férfi nézte, nézte az ételeket, de nem
akart hozzákezdeni. Vad láng lobbant föl
a szemében, dühösen nézett a feleségére,
de nem mert szólani. Önmagával küzködött,
kinyitotta a száját, artikulálatlan hangok fú-
vódtak ki belőle, végre nekibátorodott, be-
csukta a száját, hogy annál nagyobb erő-
vel nyithassa ki, s mikor kinyitotta, hirtelen
megfogta kezével az egyik sonkadarabot s
betömte vele.

Aztán nem szólt egy szót sem. Evett.
Vadul, mohón kapta be szájába a husda-
rabokat; a sajt héjját le sem vágta s

STRÓFÁK HÁROM MACSKÁRÓL

---

mikor benn volt a szájában, alig megrágva nyelte le.

S mikor jóllakott, ivott rá s szigoruan tekintett a feleségére. S a féltékenységtől remegő hangon mondotta:

— Mondd, honnan szerezted te ezeket?

Az asszony elhalványult.

Vettem... még adtak... hitelbe...

— Hazudsz, -- ordította. Honnan vetted, mondd?

Az asszony sirni kezdett.

— Te éhes voltál.... hebegte. — Te éhes voltál.

A férfi dühösen fölugrott.

— Takarodjál ki innen, te céda! Veled nem maradok többé egy földél alatt! Menj, kotródj innét! Oda, ahol voltál.

Az asszony ment.

*

Másnap reggel, mikor fölébredt, gyűlölettel gondolt a feleségére.

— A becsületem kívánta, hogy elkeressem, — mormogta maga elé; odament az asztalhoz s a tegnapi vacsora maradványaiból megreggelizett.

A jó fiu

— Mese gyerekeknek —

1

— Takarodjál ki az én házamból! — ordította fölháborodva a fia felé Rácز Márton. — Semmirekellő naplopó fiura nincs szükségem. Más fiu ilyenkor már keres, segítségére van a családjának, téged pedig minden iskolából kicsaptak s most becsületes munkás sem akarsz lenni. Takarodjál! Soha többé ne merj a szemem elé kerülni!

A fiu rongyos ruhájában, dacos, szinte kihívó arccal állt az apja előtt.

— Hiszen megyek, — mondta oda hetykén, — nekem nincs szükségem rátok. Meg tudok én magam is élni.

Rácз Márton csak hallgatta ezeket a szavakat. Keserűség tolakodott a szívébe s fájdalmában leroskadt egy székre.

A fiu szó nélkül, füttyörészve az ajtó felé tartott.

Ezt már nem tudta elviselni Rácз Márton. Fölugrott, utána szaladt s megütötte a fiát. Azt egyszeribe kihozta flegmájából ez az ütés. Nem azért, mintha fájt volna neki, hanem önmaga előtt szégyenlette. Visszaütötte és sebesen eliramodott.

A JÓ FIU

Rác Márton végigtámolygott a szobán. Ez az ütés égette a testét. Odanyúlt, simogatta. Bizsergett, lázongott a vére azon a helyen, pedig a fiu alig, hogy megérintette. De Rác Márton szemében iszonyu egy ütés volt ez. Lehanyatlott az a karja s nem tudta fölemelni. Jajgatni kezdett s mikor hazajött a felesége a másik fiával, kinlódva nyöszörögte:

— Meghalok!...

— Az istenért, mi bajod van? — rohant hozzá rémülten az asszony.

— A karom... nyögte Rác Márton, — a János megütött....

— János? — villant föl a harag Rác Mártonné szemében. Mit csinált János?

— Megütött..

— Hol van az a fiu? — toporzékolt, — hol van János?

— Kikergettem.

Erre a szóra egyszerre lelohadt az asszony haragja. De amint odameredt a szeme a férjére, erőt vett a szívében föltámadt gyöngeségen, s a kisebbik fiát maga mellé véve, szeretettel simogatta meg az arcát.

— Édes kicsi fiam, te vagy az én egyedüli reménységem....

A kis fiu elcsudálkozott ezen az ellágyuláson s mert nem tudta, hogy mit csináljon, sirni kezdett.

— Csak sirj, — nógatta az anyja. Csak

sirj... Csak olyan ne légy, mint a bátyád, a János....

A János szóra fölpattant Rácz Márton:

— Mától fogva megtiltom, hogy a János nevét szájakokra vegyétek. János nekünk meghalt.

2

Mikor János kiért az utcára, semmiféle megbánást nem érzett.

Durva, rossz lelkű fiú volt, akit összeférhetetlen, dacos természete miatt mindenünnen kidobtak. Csak ment, ment, maga sem tudta merre. Nem gondolt a jövőre. Hogy lopni fog, azt sejtette. Mindent, mindent inkább, mintsem hogy dolgozzék és fáradjon. Piszkos, külvárosi utcákon bandukolt keresztül, lehorgasztott fővel, s a kezében levő vékony bottal az üzletek kiálló pléh-tábláit ütögetve.

Beért a belvárosba. Elvegyült az illatos ruháju, elegáns járókelők közé. Néha bámezs szemétrámeresztette egyikre-másikra, úgyhogy azok félve tapogatták az órájukat.

Ahogy befordult a legnépesebb utcába, nagy csődületet látott. Valami idegen ország fejedelme járt itt, annak a kocsiját vette körül a tömeg és éljenezni kezdte. A fejedelem kihajolt a kocsiból és mosolyogva köszönte meg az óvációt.

János odafurakodott. A kíváncsiság űzte. Keresztültört a tömegben s éppen a fejedelem

kocsija mellé jutott, amely az összetorlódott emberektől nem tudott tovább menni.

Valaki hirtelen kivált a tömegből. Torzonborz szakállu magas termetű férfi; éppen Jánossal szemben. Előrántott egy pisztolyt, és a fejedelem felé tartotta. Az emberekben megfagyott a vér. Egy ember sebesen a karjára ütött, hogy másfelé röpítse a golyót. A pisztoly elsült és a fejedelem helyett a tőle nem messze álló János holtan rogyott össze.

Az emberek a merénylőre vetették magukat, aki dühösen kapálózva ki akart szabadulni kezeik közül. A fejedelem halott sápadtan kiszállott a kocsijából, a tömeg alázatosan utat nyitott neki, s János holt teste felé tartott.

— Meghalt? — kérdezte remegő hangon.

— Azt hiszem, — felelte rá egy alacsony férfi, — de mindjárt jönnek a mentők, azok majd megmondják.

Lovak dobogása, csöngettyű csilingelése hallatszott; az emberek félreálltak s a mentők kiszállva a kocsijukból, el akarták állítani a János melléből patakzó vért.

— Meghalt? — kérdezte újból tőlük is a fejedelem.

— Meg, felséges uram, — válaszolta az egyik, — a golyó a szivét lőtte keresztül.

— És ez nekem volt szánva, — mormogta szomorúan maga elé a fejedelem. De azért nagy örömet is érzett. S elhatá-

rozta, hogy ragyogó pompával fogja eltemtetni a fiut, aki miatta halt meg.

— Ki ez a fiu? — kérdezte a mentőktől.

Az egyik belenyúlt János ruhája zsebébe s kotorászni kezdett benne. Rongyos papírdarabok kerültek elő, majd egy kemény bőrbe kötött notesz. Annak az első lapjára oda volt írva a neve és a lakása.

— Rácز János, Homok-utca 24.

A fejedelem visszaült a kocsijába.

— Hajts a Homok-utcaába, — parancsolta a kocsisnak. Huszonnegyedik szám.

A kocsis ostorával a lovak közé csapott, mire a tömeg oszolni kezdett. Némelyek még hosszan utána bámultak s irigykedve gondoltak a fiu apjára.

— Istenem, mennyi pénzt fog ez ma kapni! — sóhajtotta a tömeg és szeretett volna ordítani az irigységtől.

3

Mikor a fejedelem kocsija megállt a Rácз Márton háza előtt, semmiféle föltűnést nem keltett. Odakünn a külvárosban nem igen tudnak a fővárosba érkező fejedelmekről. S maga a fejedelem, amikor kiszállott a kocsijából, csupán jó módu uriembernek látszott.

Egyedül ment be a kapu alá s egy épen kifelé tartó asszonytól megkérdezte:

— Itt lakik Rácз János apja?

— Rácз Márton? Igen, ott balra.

A fejedelem benyitott a lakásba. Rác Mártonné a kis fiával bajlódott, a férje pedig hallgatagon ült egy széken. A fejedelem feléje tartott.

— Kit keres? — kérdezte Rác Márton boszúsan.

— Ön a Rác János apja?

— Nem vagyok! Nem, mától fogva én nem vagyok! — ordította dühösen.

A fejedelem résztvevőn tekintett rá.

— Tehát már tudja...

Rác Márton bambán nézett a fejedelemre.

— Vigasztalódjék, — folytatta megindultan a fejedelem. Nézze, itt van a másik fia... Eh, mit, én nem vagyok szónok, nem tudok beszélni, — vágta közbe hevesen, — az ön fia miattam halt meg és önt ezért kárpótolom. Én Kingária fejedelme vagyok.

Rác Márton agya megszűnt működni. Elkábult. A fia meghalt és előtte egy fejedelem áll. A felesége sikoltozni kezdett s ennek az éles hangja egy kissé kijózanította.

— Tízezer forintot adok, — mondta kedvetlenül a fejedelem.

— Tízezer forint... zsongott keresztül ez a két szó a szobán. A következő pillanatban Rác Márton és a felesége ott térdepeltek a fejedelem előtt és a kezét csókolgatták. Az csudálkozva állt ott. — Jobbra-balra tekintgetett, mintha arra várt volna, hogy

jőjjön valaki, aki ezt neki megmagyarázza.

Tízezer forint. . . tizezer forint. . . Eltanulták a falak és folyton ezt sugdosták a Rác család fülébe. Tízezer forint, — csiripelték künn a madarak. Tízezer forint, — gügyögte a kis gyerek és öntudatlanul tapsolt hozzá a kezecskéivel.

A mikor a fejedelem eltávozott, Rác Márton és a felesége sirtak. — Siratták Jánost.

4

A Rác család szerencséjének rohamosan híre terjedt a környéken. Előkelő emberek látogatták meg Rác Mártont, aki a kapott tizezer forintból urasan, fényűzően élt. S könnyezve mondta a kérdezősködőknek:

— Szegény jó Jánosom . . . Olyan derék fiu volt . . . Éppen akkor este, amikor a szerencsétlenség történt vele, az új állását ment elfoglalni. Szegény János . . . Egyedüli reménységem volt. . .

Annyiszor mondogatta el ezeket, hogy végre elfelejtette a János tulajdonképpeni cselekedeteit. Roppant büszke volt, hogy ő a János apja; Jánosé, aki a fejedelem miatt halt meg, mert hősiezen ki akarta csavarni a merénylő kezéből a pisztolyt. . .

Hanem az érdeklődés lassankint lelohadt a János családjára iránt. Rác Márton szomorúan mondogatta a feleségének:

— Hálátlanok az emberek. János meg-

mentette egy fejedelem életét és elfelejtetik. . . . Maga a fejedelem is. Mit, hát nem szégyelte magát tizezer forintot adni? Tizezer forintot — kacagott keserűen — tizezer forint, Jánosért! Igazán nem értem, hogy ma már nincsenek méltányos fejedelmek. . . .

A tizezer forint lassankint elfogyott. — Rácz Márton fölkeredett a családjával és elment a fejedelem országába, valahová Ázsiába.

— Én vagyok a János apja, — motyogta, mikor a fejedelem elé eresztették. Jánosé, aki fölséged miatt halt meg. . .

— És mit akar? — kérdezte szánakozva a fejedelem.

— Nem tudok már megélni, öreg vagyok, — nyögte keservesen. János . . . János . . meghalt. . . ő tartott volna el bennünket. . .

A fejedelem jólelkűen intett:

— Hát maradjanak itt, majd én gondoskodom magukról.

Rácz Márton boldogan ment haza. És otthon, amikor elmondta a fejedelem szavait a feleségének, az lelkesülten simogatta végig a kisfia arcát.

— Édes kicsi fiam. . . egyedüli remény-ségem . . . igyekezzél . . . légy olyan, mint a bátyád volt . . . a János. . .

A kisfiu nem igen értette meg ezt és elkezdett nevetni.

Mosoly

József hat éves volt, amikor az anyja férjhez ment egy részeges kőműveshez. A kőműves durva fickó volt; ha fölöntött a garatra, hol Józsefet, hol az anyját verte el. Volt eset, hogy egymásután mindakettőt. József tehát nem részesült a legjobb nevelésben. S nem is csuda, hogy amikor a kőműves ujságot árulni küldte az utcára, József a legszemtelenebb rikkancsok közé tartozott. Mikor aztán tizenkét éves lett, megunta az ujságot árulást s szeretett volna más pályára lépni. Ahogy ez a kőműves tudomására jutott, elverte Józsefet, de később beszélt egy pincérrel, aki régi pajtása volt s egy harmadrangu vendéglőben szolgált. Ez a pincér bejuttatta Józsefet a vendéglőbe borfiunak.

József jól viselte magát. Kedvébe tudott járni a vendégeknek s különösen pedig a gazdájának, aki néha gyöngéden megveregette a vállát.

— Jól van fiam. Még vendéglős is lehet belőled.

A pincérek ilyenkor elkezdtek vigyorogni, mire a gazda mosolyogva jegyezte meg :

— No persze, nem a borravalóidból. — Majd elveszel egy gazdag lányt.

József értelmetlenül bámult rá. Még nem értette, hogy mit beszélt a gazdája.

Általában József nagyon erkölcsös fiu volt. — Nem azért, mintha tudta volna, mi az az erkölcs. De nem volt alkalma erkölcstelennek lennie. Mikor még ujságot árult, nem igen beszélhetett a pajtásaival, mert a kőműves minden este számon kérte az eladott ujságok árát. És ha nem szerzett eleget, kegyetlenül elverte. Nem kereste az okát, csak paskolta, ütötte. Így József egész napon keresztül lőtött-futott; szaladgált a villamosok után, belecsimpajkodott az emberekbe s szívesebben eltűrt azoktól egy nyaklevest, mint odahaza a kőművestől egymásután tizet. A vendéglőben egész nap el volt foglalva; mikor hazajött, örült, hogy lefekhetett. A szerzett borravalókat hiven odaadta a kiabáló kőművesnek és soha eszébe sem jutott, hogy azokból magának tartson meg valamicskét.

A vendéglősnek nagyon tetszett József igyekezete. Sokszor nem röstelt kövér tétével megfordulni, hogy József után nézzen. Élvezettel szemlélte, milyen fürgén szolgálja ki a vendégeket s csudálkozott örökös jó kedvén. — József észrevette a vendéglős figyelmét, s még jobban igyekezett hizelegni neki. Az alsóbb néposztályban egyáltalában veleszületik a gyerekekkel a hízé-

gés. Benne van a természetében. Talán a nagyváros az oka. Nem lenne megelégedve a sorsával, ha nem hizeleghetne valakinek.

József nem tette ezt önzetlenül.

Már nem sok idő kellett ahhoz, hogy föl-szabaduljon és rendes pincér legyen. Azt remélte, hogy a vendéglős több fizetést fog neki adni.

— József fiam, — mondta neki akkor komoly hangon a vendéglős, — én mindig meg voltam veled elégedve.

József szerény mosolylyal hajtotta le a fejét. A vendéglősnek tetszett ez, s jókedvűen folytatta:

— Azért hát elhatároztam, hogy neked öt forinttal több fizetést adok, mint másnak szoktam.

József motyogott valami köszönet-félét s kezet csókolt neki. A vendéglős barackot nyomott a fejére és otthagya.

*

Azontúl nagyon jól ment a József dolga. Volt rendes fizetése s mint pincér több borraivalót is kapott. És volt kimenője is. Vásárolt magának egy rendes ruhát, — nem feketét, mert azt kellett folyton hordania a vendéglőben, — drappot, s abban ment végig az utcán. Volt egy csinos kis sétapálcája is s annak a közepét fogva sétálgatott. — Kiment a városligetbe és ott bámulta a mulatozókat. S mikor már eleget élvezte a sok látványosságot, hazament és

nyugodtam aludta az egészségesek álmát.

De amint többször és többször látogatott el a városligetbe, föltűntek neki a nők. Nem azok, akik a kocsikorzó körül sétálgatnak és kritizálják egymás ruháit. Hanem ott az ezernyi látványosságnál mulatók. A kik vigak és fölülnek a körhintára.

Józsefnek még hiányzott az ítélőképessége. Nem tudta, melyik nő tetszik neki és melyik nem. Így tehát mindegyiket bámulta. Ösztönszerűleg vonzódott hozzájuk. Azok nem vették észre a körülöttük settenkedő kistermetű Józsefet. Józsefnek ez nem fájt, mert még senki sem mosolygott rá. Nem bántotta egy csöppet sem a lelkét, mert még nem tapasztalta az ellenkezőjét.

Valami halvány vágy élt a lelkében. — Sokszor elgondolta, milyen jó volna megfogni valamelyiknek a kezét. És nagyon szeretett volna valamelyikükkel fölülni a körhintára, vagy bevinni egy csoda-mutató-ványos bódéba.

Egyszer, — tavasz volt, fiatal és illatos, — kirakták a vasrácsot a vendéglő elé. Ott ültek a vendégek s szívták magukba az utca porát. József ott rakosgatott valamit s mert fáradt volt, leült egy székre. Nem volt semmi dolga, oda könyökölt a vasrács szélére s a rácsra lecsüggő virágzó folyondár mellől nézte a járókelőket. A nap már régen lebukott az égről; finom esteli szellő libbent végig az utcán.

Egy nő haladt el arra. Meglátta Józsefet s rámosolygott.

Józsefnek fejébe ment a vére. Maga sem tudta mért, ökölbe szorult a keze s öntudatlanul döngetni kezdte az asztal födelét. Egyszerre meglátta az életet. Az életet, a mely csupa illat és mosoly. S amint ütötte az asztalt, eszébe jutott, hogy ez a vendéglőé, ahol neki robotolni kell egész napon keresztül. Ő a pincér, más a vendég. Egyszerre tudatára ébredt annak, hogy ő is ember. És él, mint aljas szolga, akinek hizelegnie kell, különben kiverik. Érthetetlen szavakat kezdett kiabálni és berontott a vendéglőbe.

— Hol a gazda? — ordította. Hol van az a gazember?

Leült az egyik asztal mellé s az odakészített késsel akkorát ütött a pohárra, hogy az csörömpölve hullott le a földre.

— Pezsgőt ide! — kiáltott vérben forgó szemekkel.

A pincérek nem mertek közeledni hozzá. Csak távolról nézték s mikor József fölingerülve fölugrott az asztaltól, ijedten hátráltak. — Az egyik rögtön szaladt a vendéglősért.

— A József... József... de nem tudott többet mondani.

— Mi van vele? — pattant föl az haragosan, — ne nyöszörögj, beszélj értelmesen!

MOSOLY

Hanem akkor már ő is rosszat sejtett. Futott a terembe. József észrevette őt s dühösen kiabálta feléje:

— Adj pezsgőt ide, te gazember! Mulatni akarok!

A vendéglős nézte egy pillanatig, aztán izgatottan parancsolta:

— Kristóf, telefonáljon a mentőkért. József megbolondult.

Péter, ne légy bolond!

A gimnáziumban, amikor a felsőbb osztályba járt, csak bolond Péternek nevezték. És ha komoly arccal, megakarva győzni a többieket, beszélni kezdett, a többiek harsány nevetés közben kiabálták oda neki:

— Péter, ne légy bolond!

Pedig egy csöppet sem látszott annak. Komoly, magába zárkózott fiú volt már természeténél fogva. Egy-két évvel idősebb is, mint a vele egy osztályba járók. Talán ez tette azt, hogy nem szeretett közibük menni. Egyedül szokott sétálgatni az utcán, de ha valaki hozzászegődött, szívesen ment vele. Jól esett neki egy kis beszélgetés. De nem az iskolai dolgokról.

A diákok a leányokról meg a szerelemről szeretnek tereferélni. Egyik elmondja a másiknak az élményeit. És nevetnek meg mulatnak rajtuk. Péter mindig érdeklődve hallgatta a pajkos történeteket. És mikor a dolog komoly oldaláról kezdtek beszélni, elgondolkozva mondta:

— Lássátok, én még nem voltam szerelmes. És nem is leszek addig, míg biztos álláshoz nem jutok. Mert én azt, akibe először vagyok szerelmes, elfogom venni. . . .

PÉTER, NE LÉGY BOLOND!

A fiuk nevettek ezen az okoskodáson. Péter nem haragudott érte.

— Ti azt nem értitek. Ez az én külön fölfogásom. Én ártatlan akarok maradni. Kerülöm a nők társaságát. Nem úgy, mint ti. Mert ha mi, férfiak, megkivánjuk a nő-től, akit el akarunk venni, hogy érintetlen, ártatlan legyen, a nők éppen olyan joggal követelhetik ezt tőlünk. Nos, nem igaz?

— Ez nagyon szép dolog elvben, — mondta rá valamelyik. De gyakorlatban kivihetetlen.

— Majd meglátjuk, felelte büszkén Péter. Én megfogadtam ezt és megis fogom tartani. Én az esküvőmön olyan tiszta leszek, mint az a leány, akit el fogok venni.

És Péternek ez erős szándéka volt. Nők társaságába sohasem ment. A többi fiuk javában jártak a tánciskolába; Péter ott-hon maradt. Tanult. És gondolkozott az ő teóriájáról. Néha elfogta a kísértés. Egy kissé irigykedett a többiekre, akikre leányok kacagnak. De ha eltökélte volna is magát az elvei megtagadására, mégsem ment volna a többiek közé. — Szégyelte volna magát. A fiúk gúnyosan kacagnának rajta. És a leányok rá sem néznének. Mert ügyetlen és soha sem forgott közöttük.

És a fiuk bámulták Péter csodálatos akaraterejét. Az ő agyuk nem volt berendezve a különösségekre. S mikor egyikük-másikuk rosszhirű házakba csalogatta Pétert,

a többiek szinte várták, hogy Péter erősen leszidja őket:

— Ti erkölcstelenek vagytok. Nem is lesztok boldogok soha. Mert ilyen fiatal korban kezditek azt, amit sohasem szabad megkezdeni úgy, ahogy ti teszitek.

De azért nem haragudott rájuk. Komolyan mondta és szomorun. És némelyik duhajian rákiáltott:

— Péter, ne légy bolond! Gyere velünk!

2

Péter biztos állásba jutott. Sokat küzdött, sokat dolgozott. Soha másra, mint a munkára nem volt gondja. Hamarább ment hivatalába és későbben jött ki onnét. A társai majd megfuladtak a restanciák árjában, neki sohasem volt. A főnökei pedig szeretettel emlékeztek meg róla.

— Ilyennek kell lenni a valódi hivatalnoknak, mint Mátrai Péter. Törekvő, szorgalmas. Fogja is valamire vinni az életben. Bár a többiek félannyit dolgoznának, mint ő.

Péternek nagyon jól esett a főnökei elismerése. Azok pedig nemcsak szóval, de tettel is támogatták. Soronkívül előléptetésre terjesztették föl és Péter nagyobb állásba jutott több fizetéssel. Ekkor gondolt először a házasságra.

Már régebben megismerkedett egy leányos családdal. A leány nem volt szép,

PÉTER, NE LÉGY BOLOND!

---

csak fiatal. De valahányszor Péterrel beszélt, roppant kedves volt. És Péternek ez volt az első leányismerőse, akivel többször és hosszasan beszélt.

Minél gyakrabban látta, annál jobban megszerette. Nem is ismerte tulajdonképpen a leányt, de azt hitte, hogy ismeri. Mert ő maga jólelkű volt és szelid, azt képzelte, hogy mindenki az. A leány nem szerette Pétert. De nem idegenkedett tőle. Elvégre Péter férfi volt és ő érett leány.

Pétert könnyű volt becsapni. Neki, aki sohasem forgott női társaságban, nem volt szeme. Nem látott túl az orrán. Minden szót készpénznek vett és ha valaki meg akarja győzni az ellenkezőről, még megharagudott volna arra. Az, hogy szívesen vették a közeledését, roppant önérzettel töltötte el. S az, hogy ez nem pusztán az ő személyeért történik, egy pillanatra sem jutott eszébe. Vakon rohant bele a házasságba. Annyi azonban javára vált, hogy többet adott magára. A szabóját erősen megkritizálta s a nem tetsző ruhát kérlelhetetlenül visszadobta neki.

A leány mosolyogva látta ezt az átváltozást. Hízelt neki az a tudat, hogy ez kizárólag az ő kedvéért történik.

És Péter a fizetésén kívül ezzel az öntudatlan hízélgéssel hódította meg legjobban a leányt.

Péter az esküvő után négy heti szabadságot kapott. Természetesen Itáliába vitte a feleségét. — Az örökké derült olasz ég alatt gyerekesen naiv és ábrándozó természete teljesen kitört rajta. A feleségével úgy bánt, mint valami fölsőbb lénnyel.

Odaadóan, fáradságot nem ismerve vezette mindenhová, ahol csak valamit is látni lehetett. Tulajdonképpen akkor kezdte szeretni. A nem ismert élvezetek mámorossá tették és rajongóvá. Az asszony körülbelül szintén így volt vele. Mióta egyedül bolyongtak, csupa vad idegen között, az egyhelyre való tartozás érzése fokozta benne a férje iránti szeretetet.

Amikor letelt a Péter szabadsága, hazamentek. Otthon jó élete volt az asszonynak. Péter nem engedte, hogy csak valami dolgot is maga végezzen. Az ő szemében szent volt a felesége, akit profanizált volna a munka.

Eleget dolgozom én, — szokta mondani, — helyetted is elvégzem.

A felesége kedvéért társaságba is kezdett járni. Eleinte nem valami jól érezte magát, de később, úgy ahogy beleszokott. Hozzájuk is mind többen jártak. Fiatalemberek is, a férje kollégái. Köztük Holló Gyurka, a híres asszonyvadász, Péter volt iskolatársa.

PÉTER, NE LÉGY BOLOND!

Természetesen csapta a szelet az asszonynak. Apró semmiségekkel a kedvébe tudott járni. És az asszonynak imponált egész megjelenése és az a mondanakör, amely a hódításai révén körülvette. Szívesen társalgott vele, de ha Holló bizalmassá kezdett válni, otthagya. Belenevelték a tisztességről szóló közkezen forgó fogalmakat, s ilyenkor úgy találta, hogy ez azokkal ellenkezik.

Holló különben Péterrel bizalmas barátságban volt, amit Péter föl is használt jó tanácsok osztogatására.

— Gyurka, házasodjál meg. Meglásd, milyen boldog leszel!

— Hja, nem mindenki van abból a fából faragva, mint te, — nevetett Gyurka, — nekem nincsenek olyan elveim...

Péter komolyan válaszolta:

— Látod, éppen az elveimnek fönntartása szerezte meg számomra ezt a boldogságot...

4

Péter elutazott két napra. Hivatalos kiküldetésben. Az asszony azalatt unatkozott otthon. Olvasni valóért kutatott az egész lakásban, hogy valamivel mégis eltöltse az idejét. Nem talált. A férje íróasztalán is mind olyan könyv volt, amit már régen el olvasott. A fiókokba eszébe sem jutott, hogy tekintsen. Tudta, hogy Péter azokat

mindig bezárja. De amint véletlenül oda-
tekintett, látta, hogy az egyik rosszul van
bezárva. A lakat nyelve nincs a zárban,
hanem mellette. Unalomból és kíváncsiság-
ból kihuzta a fiókot. Kutatni kezdett benne.
Hivatalos irások kerültek a keze közé.
Csupa érdektelen dologról. Már vissza is
akarta tolni, amikor megpillantott egy sárga
födélű füzetet. Kivette. Nagy betűkkel volt
ráírva: Napló.

— Ah, ez érdekes! — kiáltott föl ör-
vendezve s fölnyitotta a füzetet.

Február 14, -- ezzela dátummal kezdő-
dött. Csalódottan nézett maga elé. Hiszen
ez az esküvőjük előtti nap! Azt gondolta,
hogy a férje ifjúkori naplója ez. Az ifju-
kori napló, amely őszintén elárul mindent,
amire az asszony olyan nagyon kíváncsi...

De elolvasta.

»Holnap lesz az esküvőm. Büszkén val-
lom be magam előtt, hogy amit megfogad-
tam, megtartottam. Giza az első szerelmem.
Előtte soha senkit meg nem érintettem...«

Az asszony előtt összefolyt az írás. Ugy
érezte, hogy meg van csalva. A férje fér-
fiassági nimbusza foszlott szét előtte. Meg
volt sértve. Kialakulóban volt lelkében an-
nak a tudata, hogy a férje nem érti meg
őt. — Nem tudja megérteni, mert nem
hasonlíthatja össze másokkal.

Őt nem szereti a férje. Nem is szeretheti.

PÉTER, NE LÉGY BOLOND!

Nem képes fölfogni egy jó, egy szerető feleség értékét.

Valamikor belébotlott s elvette. Persze hogy nem szerette. — Hogyan tudná ez a gyámoltalan férfi őt megbecsülni? Már halványan emlékezni is kezdett, hogy ő ezt sejtette. De még gondolni is alig mert rá. Persze, most már egészen biztosan tudja. Gyámoltalan volt az első perctől kezdve, amikor megismerkedtek. Alig motyogott egy-két szót és bámész szemét kellemetlenül meresztette reá. Minek is ment hozzá? Minek?

Könnyek hullottak az arcára, eszébe jutott Holló Gyurka és nagyon boldogtalannak érezte magát.

Tavaszi

Sebesen, kimelegedve jött haza. Kissé rossz kedvű is volt; a fiú, akit tanított, ma a kelleténél többet makacskodott. Szeretett volna neki odamondani valamit, de még a fejében szülemelő gondolatot is elfojtotta. Elvégre is, őt azért fizetik. Ha csupa jó és engedelmes fiú volna a világon, a szegény filozoptereknek fölkopnák az álluk.

Lomhán odaballagott a szekrényéhez, kivette belőle a sajtot meg a kenyeret, amit ma eltudott hozni a népkonyhából és enni kezdett. Evésközben észrevette, hogy eléggé megéhezett. Az állkapcsai gyorsan mozogtak föl és alá s mikor így megpillantotta magát a szemközt függő tükörben, elmosolyodott s jókedve kerekedett. Begyömöszölte magába az utolsó falatot is, fölkelt s kinyitotta az ablakot.

Odakünn tavasz volt. — Langyos esteli szellő lopódzott be a szobába s elhozta magával a szomszédos tér virágzó fáinak illatát. Először nem is igen vette észre, de később, amikor a közeli kávéházban megszólalt a zene, a szomorú magyar nóta hangjánál egyszerre fejéhez kapott:

— Istenem, hiszen tavasz van!

A zene meg az illat mámorossá tették. Elfeledte, hogy alaposan megkinozta az a rakoncátlan fiu; hogy a vacsorája nem volt a legizletesebb; csak szivta be magába az orgona illattól párolgó levegőt s hallgatta a nótát. A természete hajlott egy kicsit az ábrándozásra s szertelen dolgokról kezdett gondolkozni. — Megpezsdült a vére s úgy érezte, hogy lázas a homloka. Odaszoritotta a poros ablaküveghez, majd hirtelen mozdulattal megfordult, lekapta az ágyról a kalapiját s kiment.

A kapunál megállt. Egy pár pillanatig odarévedt szeme a zsibongó utcaközépre, aztán kidüllesztett mellel a tér felé igyekezett. Meglehetősen lassan ment; élvezni akarta a lágy, tavaszi estét.

Hizelgően simogatta arcát a szellő. Langyos volt és enyhe. Fönn az égen csillagok hunyorgattak, s közöttük mosolygott nyílt, széles képével a hold.

Nagyon el volt merülve, de ha valaki azt kérdezte volna tőle, hogy miről gondolkozik, nem tudott volna rá feleletet adni. Csak bandukolt előre, s egyszer úgy érezte, hogy egy puha kar fonódik a karjába.

— Maga az, Német?

— Klári! — kiáltott fel meglepetten a fiu — hol jár maga erre?

— Hja, persze magát már száz éve nem láttam! Maga nem is tudja, hogy elsejétől

fogva itt lakunk. Ott, a téren túl. Most jö-
vők az üzletből. Ma több dolog volt, sokáig
ott kellett maradnom.

— Elkisérem magát.

— Ha éppen nincs fontosabb dolga, meg-
teheti.

A leány nem volt régi ismerőse Német-
nek. Egyszer meglátta az utcán, a leány
rámosolygott s mert tetszett neki, odament
hozzá és bemutatkozott. Az szívesen fo-
gadta s együtt mentek hazafelé. Néhány-
szor megvárta, míg kijött az üzletből, de
aztán mindig ritkábban ment arra. Nem
közönyből, csak mert éppen lusta volt.

A leány vidáman beszélt. Elfáradt az
üzletben s jót tett neki a szabad levegő.
Fölfrissült tőle s csillogott a szeme.

Odaértek a térre. A fordulónál megcsapta
arcukat az erősebb szellő, mire a leány
pajkosan himbálta kezét a levegőben s ne-
vetve mondta Németnek:

— Nézze, milyen jó langyos.

Német maga elé bámult. Aztán fölkapta a
fejét, nevetett és lángoló tekintettel nézett
a lányra.

— Űljünk le egy padra, — mondta.

— Nem lehet. Nézze, nekem haza kell
mennem.

— No csak egy kicsit. Olyan szép ez a
tavasz. És erre legalább nem is háborgat-
ják az embert. Csak a fák suttognak és a
levegő remeg.

— Nem bánom. De csak egy kicsit.

Leültek. Benn a tér közepén. Egy százados fa tövében állt a pad; lecsüggő lombos ágait félre kellett tolni, hogy odajussanak. Német mámoros volt. Még érezte karján a leány puha érintését és valami ellenállhatatlan vágyat érzett, hogy megölelje. Hozzáhajolt, kezébe vette a leány kezét s megsókolta.

Az nem rántotta vissza. S mikor Német karjába fonta a karját, lehajtotta fejét a fiu vállára. Német erősen átölelte a leányt s csókolni kezdte az arcát.

És az, mintha akkor vette volna észre, gyöngéden vonakodni kezdett:

— Nem szabad. . .

De azért hagyta. S később neheztelő hangon mondotta:

— Olyan régen nem várt meg engem. Egészen elfelejtett!

— Dehogy, — hazudozott a fiu, — nagyon sok dolgom volt. — Tudja, sokszor akartam már menni, s mindig megakadályozott valami.

A leány nem is tett több szemrehányást. Ezt is csak azért mondta, mert most joga volt mondani, de haragot vagy neheztelést nem is érzett.

Német már alig hallotta a saját szavait is; lázongott a vére, átkarolta a leányt s roppant erőt érzett magában.

*

Egy virágszirom esett le a fáról a leány hajába, mire az fölrezenve körülnézett s hirtelen elkezdett sirni. Kibontakozott a fiu karjaiból s fölkel. Német erőltetetten köhögött s szótlanul állt föl utána.

— Sietek haza. Biztosan meg is ijedtek már, hogy ilyen későn még nem vagyok otthon.

Sietni kezdett. Német kedvetlenül haladt mellette; szerette volna még jobban siettetni, mert nem akart a házmesternek öt krajcár kapupénzt kifizetni.

A tér végén Klári a kezét nyujtotta.

— Jó éjt.

— Jó éjszakát, — mondta rá Német, s visszafordulva sietni kezdett hazafelé.

A téren átalmenve, arcába fujt a szellő. Mérgesen mormogott maga elé:

— Utálatos ez a langyos tavaszi szél. Undorodom tőle!

Mikor hazaért, rosszkedvűen ült le a székre. Észrevett az asztalon egy darabka megmaradt száraz kenyeret s megette. Meglátta, hogy még mindig ki van nyitva az ablak; odament s egy pillanatra kitekin-
tett. Az égen felhők torlódtak össze s kövér csöppekben kezdett hullani a tavaszi eső.

Összeráncolta a homlokát.

— Kiállhatatlan tavaszi időjárás, — dünnyögte; becsapta az ablakot, levetkőzött, ráhanyatlott az ágyára és elaludt.

Boldizsár halála

1

— Ah, végre önt is látom, kedves . . . .
izé . . .

— . . .

— Igen, ne vegye rossz néven, de a ne-
veket nem igen tudom megjegyezni.

— . . .

— Persze, nem tesz semmit, de hát mégis
kellemetlen.

— . . .

— Nos, hogy tetszik magának ez a
szalón?

— . . .

— Ne féljen, mondja ki őszintén. Azért,
mert a barátnőmé, nem fogok mindjárt
kompromittáló dolgokat mondani az izlé-
séről.

— . . .

— A vendégek? Isten tudja, mit beszél-
jek magának róluk? Látja, az a szőke asz-
szony ott a tükör mellett éppen két hónapja
vált el a férjétől. Kölcsönös gyűlölet, érti?
Különben azt rebesgetik, hogy férjhez megy
egy törvényszéki bíróhoz. Ifjúkori ideálja. . . .

— ...

— Az? Kérem, beszéljünk mindenkiről, csak arról az egyről ne.

— ...

— Ne mondjon ilyeneket, mert megragaszom. Mit irigyelnék én rajta?

— ...

— No, azért hizelegnie sem kell. Eh, az az asszony a Boldizsár szeretője ...

— ...

— Igen, a nagy Boldizsáré. Nem tudom, mit szeretett meg rajta? És jó, ha úgy van, minek beszéli fünek-fának? Nem lehet hozzá szólni, mert egyebet sem tud mondani: kedvesem lásd, ez Boldizsárnak úgy tetszik... Hát ez már kissé unalmas. Elhiszem, hogy szereti, de minek azt folyton emlegetni?

— ...

— Nem tudom, meglehet, hogy Boldizsár nem a leghivebb hozzá. Boldizsár nagy nőhódító. És roppant diszkrét... Az ember csak találgatja: ez az, ez nem az... Minden héten mást szeret.

— ...

— Valószínűleg úgy van, ahogy mondja. Ehhez az egyhez hű marad. Ha ideig-óráig másfelé is csapong, ezt szereti... Nem értem...

— ...

— Szép magától, hogy egy véleményen van velem.

BOLDIZSÁR HALÁLA

— ...

— Igen, másképpen nem tudná azt produkálni, amiért bámulja őt egész ország. Én például csak azért járok olyan gyakran színházba, hogy Boldizsárt szerelmes szerepekben lássam. Az ember megindul, amikor Boldizsár játszani kezd. A szerelmet ezernyi apró nüánszában senki sem tudja úgy kifejezésre juttatni, mint éppen ő. — Ilyenkor mindig azt gondolom magamban: Istenem, milyen sokat szerethetett ez az ember, hogy átment a legapróbb hangulaton is. . . Nos, nincs úgy?

— ...

— Tudom én azt. Abszurdum másképpen. De ez az egy bizonyos, hogy nem ennél az egy asszonynál tapasztalta. . .

— ...

— Ne beszéljen. Én tudom. Ez az asszony? Vigyázzon, én nagyon hangosan nevetem el magamat, ha ilyeneket mond.

— ...

— Holnap megint játszik. Megnézi?

— ...

— Akkor majd találkozunk. Én sírni fogok; szomorú szerepet ad. Senki sem tud úgy vele érezni, mint én.

— ...

— Ah, pardon. Nézze, itt jön Boldizsár. Látja, hogy örül ott az az asszony? . . . Szentelen.

— ...

HEGEDŰS-BITE GYULA

— Jó hát majd holnap találkozunk. Én csak megkérdem tőle, nagy-e az a szerep, amelyben holnap látni fogjuk?

2

— Isten hozta kedves . . . izé . . .

— . . .

— Igen. Bocsánat, hogy megint nem jutott eszembe a neve.

— . . .

— Oh, nem vagyok én izgatott. Miért is lennék?

— . . .

— Kérem, ne beszéljünk Boldizsárról.

— . . .

— Közönséges ripacs volt. Nem tudom, hogy kerülhetett egy előkelő színházhoz?

— . . .

— Hogyan, maga nem tudja, hogymeghalt?

— . . .

— Persze, nem volt itthon. Boldizsár tegnap agyonlőtte magát.

— . . .

— Miért? Isten tudja. Csak egy pár sort hagyott hátra.

— . . .

— Először senki sem akarta elhinni, hogy ő írta volna.

— . . .

— Mi volt az? . . . »Most halálom előtt öt perccel becsületszavamra kijelentem, hogy soha életemben egyetlen asszonyt, egyetlen

BOLDIZSÁR HALÁLA

---

leányt meg nem érintettem.« — Hát nem szemtelenség ez?

— ...

— Emlékszik, mikor én multkor beszéltem magával, kijelentettem, hogy ez a Boldizsár nevezetű színész közönséges ripacs. Megérzik rögtön, hogy sohasem érzi át azt, amit játszik.

— ...

— Nem emlékszik? Mindegy, én mondtam magának. S képzelje, most a társaságban mindenki azt beszéli, hogy ezt nem csak én mondtam. Ezt régen mondta mindenki. Pedig ez a kijelentés tőlem származik. Hiszen én csak azért jártam színházba, hogy lássam mennyire nem hiven játszsza a szerelmest Boldizsár. . .

— ...

— Igen, azt hiszem, holnap temetik.

— ...

— Mit gondol rólam? Minek mennék én el egy ostoba ripacs temetésére? Különben is, senki sem lesz ott. Örök szégyene a mi társaságunknak, hogy egy ilyen talmi-művész bekerülhetett. . . . Ugy-e nem ártana jobban ügyelni?

— ...

3

— Jöjjön ide mellém és nézzen. Ott jön Karvalyné, aki azt hiesztelte magáról, hogy Boldizsár szeretője.

— ...

— Mit mond? Hogy én kárörvendőleg beszélek róla? Eszemben sincs. Csak a többi asszonyon mulatok.

— ...

— Igen, ezt elárulhatom magának. Karvalynét irigyelték az asszonyok, mikor még azt hitték, hogy Boldizsár szeretője. Tudja, csak azok az asszonyok, akik azt is elhitték, hogy Boldizsár nagy művész...

— ...

— Nézzen csak oda. Azért üdvözlik, mert éppen kell. Elvégre nem lehet őt rögtön kidobni.

— ...

— Igen, csodálatos, hogy egyáltalában ide mert jönni.

— ...

— Egy szót sem szólnak hozzá. Figyelen oda. Most megszólította Szabó Istvannét. Szabóné ránéz, de nem válaszol neki. Jól teszi. Ilyen asszonynak én sem felelnék.

— ...

— Nagyszerű! Most Horvátnéval akar beszélni. No, ezzel megjárja! Látja, nem mondtam? Milyen élesen sipította Horvátné: »Ilyen asszonynyal én nem állok szóba!«

— ...

— Pompás. Hogy sir Karvalyné, a kis ártatlan! No már megy. Ez sem jön többé ide...

BOLDIZSÁR HALÁLA

— ...

— De furcsákat beszél itt maga. Minek sajnálnám én ezt az asszonyt? — Örülünk kell, hogy soha többé tisztességes társaságba be nem teszi a lábát.

— ...

— Nevetséges. Maga nagyon is nehéz felfogásu. Karvalyné nem tisztességes asszony. Hazudott.

— ...

— Persze. Mielőtt nem tudunk valakinek az életéről biztosat, addig nem fogadjuk be a mi társaságunkba. Nem igaz?

— ...

Szürkeség

Szakadt az eső. Teljes erejükből meg-
eredtek az ég csatornái s vizük a föld po-
rával egyesülve, lucsokká, piszkos sárrá
vált. A sir körül alig állottak egynéhá-
nyan. Valamennyinek esernyő volt a ke-
zében, különben bőrig áztak volna. A pap
fölé is esernyőt tartott egy gyerek, nehogy
szétmázzolja az evangelium szent betűit az
ég vize.

Nagyon szomoru volt ez a temetés. Sok-
kal szomorubb, mint a többi szokott lenni.
Az ég, melyen a nekirugaszkodott dühös
szélvihar piszkos felhőrongyokat kergetett,
hajszolt tova, állandóan be volt borulva;
sehol nem látszott rajta egy szürkésbe
játszó folt, hogy reményleni lehetett volna
a derűt. Az emberek cipője, ruhájuk alja
mocskos volt a sártól, amelybe bele gá-
zoltak, míg a sirhoz értek. A koporsót le-
eresztő emberek dühösen néztek a papra,
talán magukban szitkozódtak is, amért ebben
a cudar időben olyan sokáig olvas.

Szerencsére nem tartott sokáig a szertar-
tás. A pap örült legjobban, hogy elhadar-
hatta az imádságot, mert mindjárt bebújt a

SZŰRKESÉG

---

temetőgondnokság kényelmes irodájába, a hol a pattogó, forró kályhánál fölmelengethette fázós lábait. Ott aztán elfelejtette a gyászos szertartást, a zokogó nőt, sőt amikor a hivatalfőnök megkínálta egy pohárka jóféle pálinkával, vidáman anekdotázni kezdett.

A temető-kapu előtt kocsik vártak a gyászolókra. Beszálltak, mire a lovak kelletlenül nekiindultak a helylyel-közzel sikos kövezetnek.

Mikor hazaértek, első dolguk volt az átöltözködés. Bármennyire is eltöltötte őket a szomorúság érzése, saját maguk jólétére gondoltak legelőször.

Azután leültek a szoba asztala mellé. A rokonok egy pár vigasztaló szó után eltávoztak; egyedül hagyták őket.

A leány nem sírt. Mereven bámult maga elé, mint aki teljesen letargiába süllyedt. Az anyja csöndesen sirdogált. Egyre törülgette a szeméből előszökkenő kövér könnyeket s közben halk szavakat ejtett ki, amelyekre a leánya nem válaszolt.

— Szegény Dezső, szegény Dezső. . . .

Végre is, amikor már legalább százszor kimondta a Dezső nevet, a leányon is erőt vett a sirás. Fuldokolva, görcsösen zokogott.

Az udvaron éppen akkor kezdett bele egy bolond verkli valami pajkos operett-áriába.

*

Szomorú napok következtek a temetés után. A leány némán, szomoruan járt-kelt; csinos arcát néha egészen elcsufította a szeméből kiözönlő könnyár. Nem a vőlegényét siratta. Az ember minden dolognál önmagából indul ki és önmagához tér vissza. Az embernek mindig az Én a legelső. A saját maga sorsát könnyezte meg.

Hiszen mi is volt az a férfi? Harmincötéves hivatalnok. Amolyan ezerforintos. A feje már-már kopaszodni kezdett, a leányéletet megunta, az életben már nem igen sok öröme telt, tehát elhatározta magát a házasságra. Valahogyan összekerültek. A lány csinos volt, a férfi valami szerelemfélét is érzett iránta, s mert a házasságra amugy is el volt határozva, megkérte.

Hogy szerette volna? Dehogy. Egy vagyontalan leánynak nem szabad a szerelemre gondolni; legfőljebb csak akkor, a mikor már férjnél van. Az anyja öreg, a nyugdíj édes kevés, nem szabad a kedvező alkalmat elszalasztani. Örömet adta oda magát a férfinak.

Ám a sors másképpen határozott. Az esküvő előtt néhány héttel súlyosan megbetegedett és egy pár napra rá meghalt a férfi.

Eltemették. A leány néha dühvel gondolt a halottra, hogy az itthagyta őt, mielőtt törvényesen az övé lett volna. Legalább egy évig élt volna vele együtt, akkor kapna egy kis nyugdíjat.

Hiába, ez örökre elveszett. A sirás, az önnön szerencsétlenségének megsiratása nem változtat egy csöppet sem a dolgon; ezt csakhamar belátta. És amikor beletekintett a tükörbe, észrevette, hogy arca vesztett üde színéből, szeme beesett, még az alakja is megváltozott egy kevéssé. Ez megfélemlítette. Igyekezett többé nem gondolni a multra s csinosítani magát. Tudta, hogy a csinosága az egyetlen előnye, ha ezt is elveszíti, akkor az anyja halála után nem tudja, mit csinál.

Az meghalt, tehát utódot kell keresni. Valakit be kell ugratni, máskülönben elmulik ifjúsága, szépsége. A tükör előtt gyakorta mosolyogni próbált, kacéran, kihívóan s úgy tapasztalta, hogy a kísérek bevéltak. — Olyan, mint régen. Elegáns, hódító.

Várta az utódot. Kereste, kutatta. Volt széreny, volt kacér, volt imponáló. Mindenkinék a vérmérsékletéhez alkalmazkodott. S néha mikor egyedül volt s elgondolkozott erről az életről, tenyerébe hajtotta a fejét. Nem sirt. Nem tudott már sirni rajta. Elfásult a szive egészen; minden gondolata önmaga volt.

Akkor jött valaki. A lakásukból egy szobát kiadtak s odaköltözött be egy férfi. Olyan volt, mint az első. Valamivel több volt a fizetése, de állásra, állapotra nézve ugyanaz.

Magukhoz hívták. Az nőtlen ember volt; nem régen helyezték a fővárosba, ismeret-sége sem volt; jól esett neki, hogy van valaki, akivel esténként elbeszélgethet.

A leány mindent elkövetett, hogy tetsz-szék neki. Elleste, mi esik jól a férfinak és aszerint cselekedett. Volt vele ártatlanul kacér, szemérmes, beszélt neki vőlegé-nyéről, aki meghalt, s akit úgy szeretett, hogy nem megy többé férjhez. Legföljebb ha olyan férfit talál, mint amilyen ő volt.

— De olyan férfi nincsen a világon. . . . mondogatta sokszor elmélázva s tettettet szomorúsággal hajtotta le a fejét.

Az ilyenkor kissé sértve érezte magát, amint hogy helyében minden férfi úgy ér-zett volna. *És ezt az érzését nem fogta föl, nem értette meg jól, s önmaga is von-zalomnak magyarázta. Önkénytelenül elhi-tette magával, hogy érdeklődik a leány iránt, sőt szerelmes is tudna belé lenni.* A büszkesége, önérzete volt ilyenkor meg-bántva, s arra törekedett, hogy bebizonyítsa a leánynak, igen is, ő van olyan férfi, mint az a másik volt. Volt persze pere, amikor boszúságot érzett az ismeretlen halott iránt, *hogy az még mindig elsőbbségben van egy élővel szemben. Nem volt szerelmes a le-ányba, de annak bebizonyítása, hogy ő van olyan, mint az a másik volt, már-már azzá tette.*

A leánynak pedig nagyon éles volt a

SZÜRKESEG

---

szeme. Belátott a férfi lelkébe, olvasott annak gondolataiban s mindenképpen azon volt, hogy még jobban megsértse annak önérzetét. De úgy, hogy az ne tűnjék föl sértésnek. Azonkívül nemcsak a lelkére akart hatni. Elegánsan, s mégis majdnem túlszerényen öltözködött, — kíváncsnak akart föltűnni, hogy a férfi édes bizsergést érzett, amikor látta. És végre is úgy megszokta a leányt, hogy kedvetlen volt, ha valami körülmény megakadályozta abban, hogy este vele lehessen.

Egy langyos tavaszi este nyilatkozott is. Künn sétáltak az utcán. Vacsora után rendszeren kimentek egy kicsit járkálni; az öregasszony hátul egy lépésnyire követte őket. A férfi szokatlanul izgatott volt, ami nem kerülte el a leány figyelmét. Sejtette, hogy akar neki valami nagyon fontosat mondani, kíváncsi is volt, éppen azért siettetni is akarta.

— Mondja, miért oly zavart ma? — kérdezte tőle.

— Én zavart? Olyan vagyok, mint máskor.

A hangja remegése azonban megcáfolta szavait.

Szótlanul mentek egy ideig egymás mellett. A hegyek felől hűvös szél kezdett fújdogni, úgyhogy a leány összébb húzta kis gallérját. Majd valóban hűvössé vált az este, mire a leány türelmetlenül siettetni akarva a férfit, közömbösen mondta:

— Hideg van. Gyerünk haza.

A férfi szótlanul megfordult. A leány kérdőleg tekintett rá. Az mereven maga elé bámult, míg egyszer váratlanul megszólalt:

— Mondja, Olga, még mindig nem ismer olyan embert, mint amilyen a vőlegénye volt?

A leány úgy tett, mintha meglepte volna őt ez a kérdés.

— Miért kérdi?

A férfi hirtelenében nem tudott válaszolni. Csak hosszan, szinte epedően nézett a leányra, aki szemérmesen lesütötte a szemét és úgy mondta:

— Már ismerek. . .

A férfi boldogan szoritotta meg Olga kezét. Az a férfi csak ő lehet. Diadal töltötte el a lelkét, s kéjesen gondolt arra, hogy sikerült valakinek a képét elhalványítani. És azért még nagyobb szerelemmel vallotta meg a leánynak vonzódását.

Az öreg asszony tapintatosan hátramaradt, s mikor Olga tréfásan bemutatta a férfit, mint vőlegényét, csodálkozva csapta össze a kezét, mint hogyha egy árva szót se hallott volna a beszédükből.

*

Természetesen elvette. — A leány nem siettette nyiltan az esküvőt, de azon volt, hogy minél hamarabb essenek túl rajta.

SZŰRKESÉG

Valami sejtelem azt sugta neki, hogy megtörténhetik az, ami az elsővel. Ettől pedig irtózott. Beleúnt a sok küzködésbe. Sovárgott a nyugodt élet után.

El is érte. A férfi boldogan vezette őt az oltárhoz, hogy ott örök hűséget esküdjének egymásnak. Mikor a pap egymáséba tette a kezüket, kissé megrándult a leányé. Izgatott volt. De leküzdötte magát s mosolygott.

Még nászutazásra is mentek. A férfinak volt egy elég tehetős nagybátyja, az adott nekik annyi pénzt, amennyiből megláthatták a minden szerelmesek első útját, Itáliát.

Semmi különös nem történt velük az utjukban. Olyan volt, mint száz és ezer másé. Megnézték a műkincseket, megegettek a Szent Márk-téren a galambokat, bejárták Rómát, ellátogattak Pompéjibe is, ahol megcsodálták a régi római város romjait.

Aztán hazajöttek. Éltek. Csöndes, nyárs-polgári életet. Olga végre ebbe is beleúnt. Úgy találta, hogy a férje nem érti meg őt. Unalmában magára oktrojálta, hogy a férje nem törődik úgy vele, ahogyan megérdemelné. S néha, mikor összekoccantak ezen, boszusan vetette oda:

— Imádnod kellene, hogy hozzád mentem. Én, hozzád. Én, aki annak a másiknak mindene voltam. . .

Az a másik természetesen a halott. Egé-

szen másnak látta már a multat. Biztonságban érezte magát, úgy, hogy azt gondolta, ez mindig így lett volna. S beleélte magát abba a tudatba, hogy szerette azt a másikat. Gyakorta kiment a temetőbe és virágot vitt a sirjára. S mikor a férje erre rosszkedvűen a fejét csóválta, sirva válaszolt:

— Talán féltékeny vagy a halottra? Talán megakarod tiltani ezt is?

A férfi ilyenkor nem szólt egy szót sem. Dühösen fogta a kalapját és kiment a szobából. Gyűlölte azt a halottat, aki megkeseríti az életét.

Olga pedig nem hagyta magát. Ez az ellenkezés annál inkább abba a tudatba sodorta, hogy szerette a halottat. És annál inkább üzte ezt a halott-kultuszt. Makaes volt.

De a férfiből egyszer kitört a düh. Nem tudta magát már tartóztatni, amikor látta, hogy a felesége majd az egész konyhapénzt virágokra költi, hogy feldiszithesse a halott sirját. — Elvörösödött arccal, nekihevülve kiabálta:

— Válassz köztem és a' között. Nem tűröm ezt tovább.

Olga megijedt. Egyszeribe megszelidült.

— Hiszen... én... nem teszek... semmit... hebegte.

A férfi mordul válaszolt rá:

SZÜRKESEG

— Azért!

És amikor egyedül maradt, még jobban megsiratta a halottat, mint azon a lucskos, sáros őszi délutánon, amikor átfázva hazajöttek a temetőből.

Amerikai párbaj

Csak annyi időm van még hátra az életből, kedves bátyám, amely alatt ezt a levelet megírom. Azután vége mindennek. Átlőtt halántékkal fog a takarítónőm itt találni holnap reggel, föllármázza a házat, a hír elterjed, a hivatalnoktársaim pedig ide-özönlenek.

Hogy mi az oka öngyilkosságomnak, megmondom. Amerikai párbaj. Azaz dehogy. Csak amerikai párbaj miatt történt az egész dolog. Furcsa egy játéka ez a sorsnak, szinte nevetnék rajta, ha magam nem volnék az áldozata.

Egy este összevesztem egy ismerősömmel, tágabb fogalomban véve, barátommal. Hogy min, az mellékes. Nem is érdemes fölhozni, olyan lényegtelen, csekély dolog volt. Majdnem tettlegeségre is került az ügy, egy pár sulyos, meggondolatlan szó is elhangzott, a becsületnek tehát eleget kellett tenni. Dormándi Jenő azonban se vinni, se pisztolylyal bánni nem tudott. Intézzük tehát el az ügyet amerikai párbajjal. Aki a fekete golyót huzza, az két év mulva agyonlővi magát.

AMERIKAI PÁRBAJ

Természetes, hogy aki vesztett, az én voltam.

Szörnyen elkésérített ez a dolog. Alig éltem még valamit, alig élveztem valamit az életből és máris meg kell halnom. Csak az tudja az élet szépségét fölfogni, aki tudja, hogy a halál nem messze van tőle. Az élni vágyás hevesen kitör az emberből, átkozza az Istent, amért végesnek alkotta az emberi életet. Le nem írhatom kedves bátyám, mennyi lelki gyötrődést állottam ki az első napokban amerikai párbajom után. Azután mindinkább megszoktam azt a gondolatot, hogy meg kell halnom. Nem okozott már a halál gondolata annyi fájdalmat, mint azelőtt.

De azért szenvedtem. Hogy oszszam be életemet, hogy két év alatt annyit élvezek, mint más ember egész életén keresztül? Mert mindig csak az élvezeteken járt az eszem, ami nagyon természetes is. A halálra proskribált ember csak élet örömeit látja, a fájdalmat, a szenvedést sehol, csak a halálban.

Halál! Mily rettentő szó ez. Vége mindeknek. Nem látjuk többé a megszokott arcokat, nem beszélhetünk, nem lélegezhetünk. De az, ami a halált borzalmassá, rettenetessé teszi, az, hogy bár mi meghaltunk, a földön minden a megszokott rendben megy tovább, az asszonyok fitogtatják szép ruhájukat, kacér mosolylyal néznek

ide-oda, a férfiak följárnak a klubba, kártyáznak, elbeszélgetnek és mi nem lehetünk ott és azok mégis jól érzik magukat és ránk sem gondolnak.

Élvezni akartam. Az életet, amely elröppen, elmulik. — De az volt a kérdés, hogyan, miből? Pénzem nem igen volt. És itt van az én szomorú tragikumom, — idegen vagyonghoz nyultam. Könnyen megtehettem; a pénztárt teljesen én kezeltem. Két év alatt kisebb-nagyobb összegekben sok, sok pénzt elsikkasztottam. Mind élvezetekre költöttem. Szórtam, pazaroltam a pénzt, amint az ember rendesen tenni szokta azzal a pénzzel, ami nem az övé, vagy amit munka nélkül, könnyen szerzett. De annyira elővigyázatos voltam, hogy nem nyilvánosan tettem. Föltűnést keltett volna egy pénztáros, aki pazarolja a pénzt. Elrendelték volna a szigorú vizsgálatot, s a dolog akkor természetesen kiderül, mivel leplezni már nem tudom többé. És a hátralévő két évből nem engedek el egy napot sem. Minden perc drága nékem. Minden percet megbecsülök, úgy, ahogy csak egy halálra szánt ember tudja megbecsülni az időt, amely rohamosan halad, fut.

És mondhatom, kedves bátyám, hogy nem sokat élveztem. Tudja Isten miért, de úgy van, hogy aki mindenáron élvezni akar, az nem tud. A halál rémképe furakodott mindig mellém, s eltöltött keserű-

AMERIKAI PÁRBAJ

---

séggel, dühvel. Átkoztam önmagamat meg-gondolatlanságomért, átkoztam azt a percet, amelyben a világra jöttem. Szerettem volna, ha soha nem születtem volna, de ha meg-történt velem ez a szerencsétlenség, éljek minél tovább, ameddig csak lehet...

... Elmult a két év. Azaz, hogy csak holnap lesz éppen két éve. És én mégsem azért ölöm meg magamat.

Tegnap kaptam egy levelet. Ráösmertem Dormándi Jenő kezeírására. Azt gondoltam, figyelmeztet a határnapra. Pedig dehogy. Azt írta, hogy végső óráit éli; tudja, érzi, mily nehéz az élettől megválni, nem akar az utamban állani. Az a kis dolog, amelyen összevesztünk, nem érdemli meg azt, hogy halállal lakoljak meg érte.

Eltöltött az öröm. A halálraitélt bűnös-nek megkegyelmeztek! Zokogtam, sirtam örömömben, mint egy kis gyerek.

Azután ... Eszembe jutott, hogy vétkeztem. Hogy sikkasztottam, amelyet pótolnom nem lehet. Le nem tudom írni azt a kétségbeesést, amely eltöltött; lelkiismeretem föllázadt egész erejével, az öröm könnye a fájdalomévá változott.

És most megölöm magamat. A végső szavaim ezek: nyomorult állat az ember. De mégse. Tartozom azzal a kijelentéssel az embereknek, hogy amikor valaki balgaságot, oktalanságot követ el, sohase magát,

HEGEDŰS-BITE GYULA

---

hanem az egész emberiséget nevezi nyomorultnak.

Isten veled, kedves bátyám... A pisztoly itt van megtöltve az asztalomon, éppen előttem, Isten veled, az én óráim már ütött....

Betegek

(A szanatórium hegyek felé néző erkélye. Tágas hely, a szélén metszett kövekkel és faragott diszitésekkel. A háttérben nagy szárnyas ajtó látszik. Az erkély szélén álló süppedős fotelekben két beteg ül. Nagy Gábor és Szabó Géza. Mindakettő fiatal és tüdővésztes. A szanatoriumi orvosnak az a véleménye, hogy félév alatt mind a kettőjüknek menthetetlenül végük van. A hegyek felől lágy szellő bandukol az erkélyen át a városba. Késő délután van.)

Nagy: (sajnálkozva nézi a Szabó arcán pirosuló halál-ültette virágot. Nem adok neki egy évet, mormogja magában. Aztán önmagára gondolva, jókedvűen.) Nagyszerű ez a vidék. Roppant gyöngye voltam, amikor idejöttem s most olyan erősnek érzem magam, hogy szinte zsákot tudnék hordani. (Egy kissé elpirul.)

Szabó: (Szánakozva végig méri. Szegény ember, hogy képzelődik, — suttogja. Nem sokáig viszi. Aztán eszébe jut, hogy felelni is kellene neki. Kissé büszkén.) Igen, kitűnő ez a vidék. Engem meggyógyított. Én már nemsokára hazamehetek... (ő is elpirul.)

(Egymásra néznek. Látják egymáson, hogy a halál nem fog sokáig várni magára. Mindenik meg van róla győződve, hogy csak a másik hal meg.)

Nagy: Ha hazamegyek, csak a szabad levegőn fogok tartózkodni. Ez a baj is csak azért vett oly mértékben erőt rajtam, mert folyton zárt helyiségben voltam. Tudja, az a dohos hivatal... (szidja a hivatalát).

Szabó: Akár csak én. Először csak köhögtem, de később a mellem is fájni kezdett. Az a nyirkos hivatalszoba volt az oka. -- Gondoltam, jó lesz elejét venni a bajnak; fogtam magam és idejöttem.

Nagy: Én már házassági tervekkel foglalkoztam. Ki is szemeltem magamnak a leányt, akit elveszek. Hozzám adták volna. Biztosan. Elég csinos volt. Most azonban letettem a szándékomról.

Szabó: Miért?

Nagy: (fürkészve Szabó arcába tekint.) Csak. Ebben a magányban egészen másképpen gondolkozom, mint benn a nagyvárosi zsivajban. Ugy rémlik, mintha a melle szűk lett volna. Az apjának asztmája van. (undorodva) Az a leány nem egészséges...

Szabó: Persze. Csak egészséges leányt szabad elvenni. Minden mellékes, mindent ellehet neki nézni, csak egészséges legyen.

Nagy: Azért megházasodom, ha elme-
gyek innét. (mosolyogva). Már menyasszonyom is van....

BETEGEK

Szabó: (elsápad. Remegő hangon) Ki?

Nagy: Az még titok. Különben is, ő még nem tudja, hogy el akarom venni.

Szabó: (megkönnyebülten) És azt hiszi, hogy magához megy?

Nagy: (elgondolkozva) Hogyne. Okvetlenül. Ha kezdetben nem is szeret, az nem baj. Az majd megjön magától. (öntelten) Nekem kétezer forint évi jövedelmem van. . .

Szabó: (magában) Nekem ötszázzal kevesebb, de én nem fogok meghalni. . .

(Az erkély alatt egy munkás halad el. Hatalmasan kidomborodik a mellkasa, pedig a vállán zsákot cipel.

— Egészség. . . — suttogják mindaketten s szeretnének a lába elé borulni).

*

(A leány természetes volt és piros arcu. Nem hús volt a karján, de izom. Nagy, erős idomai megfeszítették testén a vékony ruhát. Mikor belépett a két beteghez, azok sováran tekintettek rá. Tett-vett valamit, aztán kiment.)

Nagy: (az ajtót nézve, melyen a leány eltávozott). Igen, megfogok házasodni. A mint innen kijutok. . .

Szabó: (merészen) Én is.

Nagy: (szánakozva) Igen?

Szabó: (határozottan) Igen. Már tudom is, hogy kit fogok elvenni.

(Egy ideig mereven farkasszemet néznek).

Nagy: Kit?

Szabó: (habozik, hogy aztán annál erősebben mondja ki) Ezt a leányt.

Nagy: (remegő hangon). Az nem lehet.

Szabó: (ingerülten) Miért?

Nagy: Mert azt én fogom elvenni.

Szabó: Azt maga nem fogja elvenni, mert azt én fogom elvenni.

Nagy: Majd megfogja látni, ez a leány az én feleségem lesz.

Szabó: (gúnyosan) A magáé? Négy száz deszka lesz a maga felesége...

Nagy: (nevet) Azt hiszi, mert maga meghal, mindenkinek meg kell halnia?...

Szabó: (dühösen) Én nem fogok meghalni, hanem maga fog meghalni. Hiszen látom az arcán. Régen látom az arcán. Hát azt gondolja, hogy az a pirosság az egészségtől van? (mérgesen kacagva) Az a halál névjegye, barátom... (köhög).

Nagy: (dühösen) Maga fog meghalni. Kimélelemből nem mondtam eddig, de most, mert fölingerelt megmondom. Maga meg fog halni. Nemsokára. Magának a temetésére legyen gondja s ne ábrándozzék a házasságról. (mérgesen kacag) Arra csak az egészségeseknek szabad gondolniok, barátom... (köhög).

Szabó: (fölkel). Azt a leányt én fogom elvenni, érti? És ha még tovább ingerel, megütöm.

Nagy: (hirtelen előnti az epe s megüti Szabót). Azért is én fogom elvenni!

BETEGEK

(Szabó ráveti magát Nagyra. Dulakodnak. Nagy a körmeit vési Szabó arcába. Szabó orron üti Nagyot, akinek megered a vére, Nagynak elborul a szeme, de visszaüti. A ruhájuk már egészen véres. Lihegnek mindketten. Beszélni vagy kiabálni nem tudnak. A vér a szájukba megy; fujnak, köpnek, alig tudnak már a lábukon állni, de tovább ütik egymást. Szabó hirtelen átöleli Nagyot s beleharap az arcába. Ez volt az utolsó erőfeszítése. Mindketten ájultan rognak le a köré.

A vér csendesen folydogál. Az erkély széléről lecsöpög a földre. Fojtó nehéz vérszag terjeng a levegőben. A szellő megrészegül tőle és sűrűltetni kezd. Szabó néha idegesen rángatózik. A lebukó nap utolsó sugarait veti oda az erkélyre. A vér tompa színében táncol, kergetőzik a napsugár.

A leány bejön. Mikor meglátja a két vérbefagyott férfit, megrettenve megáll. Egy ideig mereven nézi őket.

— Ha bejelentem rögtön, — suttogja — itt kell maradnom: fölsikálnom a vértől az erkélyt. Majd észreveszi más is.

Félénken körülnéz, vajjon meglátta-e valaki, s leszalad a kapuba a bakájához.)

Éjszaka

Mínek jött el? Hivtam? Még mindig gyönyörűsége telik abban, hogy engem megkínozzhat? Pedig olyan szép ma az éjszaka. Imádom az éjszakát. És maga elrontja. Tönkreteszi.

Ez a nyári éjszaka olyan szép, mint a fiatal leány, mikor lenyugszik. Vágyrasztó, szerelemre ingerlő. És nem sötét, csak homályos. Az ég dobálja a csillagjait. És ezen a csillagvesztő, gyönyörű éjszakán nekem magával kell kinlódnom.

Hiába jött el. Engem már nem lehet elcsábítani, most már nevetem magát. Nevettek azon, hogy tiszta maradt akkor, amikor mi ketten összejöttünk. Akkor nem kellettem.

Jól van. Én nem vetem ezt a szemére. Hanem most már meg nem adom magamat. Ugy csinállok, mint maga. Nem kellett a szerelmem, akárhogy kinlódtam, akárhogy vergődtem.

— Barátom, mérsékelje magát, — ugye így beszélt? Most megteszem. Sőt a végletekig mérsékelem magamat. Különben is hiába, elhagyott az erőm. Nincs. És maga-

ért vesztettem el. — Nem az fáj, hogy elvesztettem, de hogy nem magával tettem ezt. Csak magáért. Mert maga volt mindig az eszemben. Iszonyú kinokat szenvedtem.

— Diána, Diánám, — kiáltoztam a nevét és senkisémet felelt rá.

Olyan voltam, mint a kutya, amelyik keresi a gazdáját. Lótottam, futottam. És egyszer a nagy szaladgálásban, keresésben elvesztettem a lelkemet. Ugy, ahogy az ember otthagyja a kávéházban a botját. Rossz hasonlat. A bottal ütni lehet, míg a lelket csak üthetik.

Aztán mindjobban átjárt valami féktelen, vad indulat. Gyűlöltem magát. Elhatároztam, hogy amint megtalálom, megölöm. Rögtön. Nem kegyelmezek és ha sir, megkinozom.

Kedvesem, maga buta volt. Gyönyört dobott el magától. Gyönyört. És miért? Mert hallott valahol erkölcsről harangozni. Nem látja, hogy kicsordul a könnyem a nevetéstől? Az erkölcs az az ostobaság, a melyet egyetlen ember eszelt ki.

Volt valaha, amikor még sokkal kevesebb volt az ember, egy férfi, aki nem elégedett meg a szabad szerelemmel. (Mert tudja, akkor még az volt) Őt nem elégítette ki az a tudat, hogy minden nő az övé lehet. Azt akarta, hogy aki odaadja neki magát, az az övé legyen először. Mit csináljon? Kieszelte, hogy Istennek nem tetsző

dolgot művel az, aki egy embernél többet szeret. Próféta lett, az Ur prófétája. És a többiek elhitték ezt neki. (Ugyan mit nem hinnének el az emberek?) Most már szabadon garázdálkodhatott. Akadt ugyan most is nő, aki nem tartotta meg a fölsőbb helyről eredő törvényt, de nagyon sok volt, aki *erkölcsös* marad. A mi barátunk pedig, aki tudott a nők körül forgolódni, mind többet és többet vitt le az *erkölcs* útjáról. Először. Ő volt az első azoknál.

Látja, hogy ez az ostoba fogalom egy ember találmánya. — Egy ember gyönyörvágya megrontotta az emberiség nagy részét. És magát is. . . . Ökölbe szorul a kezem, ha arra gondolok, aki az erkölcsről szóló mesét kitalálta. Az a gazember mitől fosztott meg engemet!

Diána, maga szép volt. Sejtelve sem volt róla, hogy milyen szép. Maga képes lett volna egy tökkel ütött, ostoba fickót okos emberré varázsolni. Maga azonban az ellenkezőt cselekedte. Kegyetlen volt és szigorú. Fölforr a vér az eremben, ha arra gondolok, hogy még megcsókolni sem engedte magát. Én lettem volna az első és nem, nem hagyta. . . .

Jöjjön közelebb. Ide. Nézzen a szemembe. Ugy-e bánja? Micsoda gyönyört szalasztott el! Mást se tudok mondani, mint hogy ostoba volt, iszonyatosan ostoba. . . .

Most már szeretne ugy-e egy kis sze-

ÉJSZAKA

---

relmet? Igen, csakhogymár nincs. Menjen. Nincs, ha mondom.

Akkor... akkor lett volna. Volt. Az érzékek perzselő, lüktető mámoros szerelme. Nincs nagyobb gyönyör az érzékek gyönyörénél. Mert ez az ősi, természetes élvezet. A többi, amilyeneket a lélek szokott kapni, mind csinált dolog. Ha nem oltanák be korán az ember lelkébe az erre való hajlandóságot, nem is lenne. És azok, akik már csak a lelkükkel tudnak élvezni, tele ordították irigységből az egész világot, hogy ez az igazi élvezet. Aljasan tudnak hazudni. A természetet akarják meghazudolni.

Takarodjék innen. Takarodjék. Azt mondom én is magának, amit maga egyszer nekem. Kikergetem. Mint egy kutyát. Engem nem fog itt kinozni. Valahány emlékem van, mind idefurakszik a szívembe. Mintha kergetnék őket. Persze. Maga áll a hátuk mögött s kezében egy pallos: az én régi szerelmem...

Az a nagy szerelem, amelynek már csak a hamuja van meg. Az a nagy szerelem, amely azóta elkallódott valahol. Ez is milyen furesza dolog. Eltűnt és mégis kinez. Olyan, mint mikor az embernek levágják a jobb lábát és egy évre rá megint fáj a jobb lába.

Diána, én sajnálom magát. Mert nem szeretett engem. Mert nem tudta, hogy mi

az az én szerelmem. Az enyém! Az én szerelmem szerezte volna meg magának a legnagyobb üdvösséget. Megfulladt volna a gyönyörűségében.

Diána, milyen ostoba volt maga, milyen ostoba! Ugy-e most sir? Ugy-e most könnyörög egy kis szerelemért? Nem adok. Dühös vagyok. Már nincsenek rózsák az arcán. A tartása már nem olyan egyenes. A szeme alatt kék csik van a sok sirástól. Tudja, ha én okoztam volna ezt a hervadást, szeretném magát. Szeretném még most is úgy, ahogy egyszer, harapós, vad szerelemmel.

Menjen már. Undorodom magától. Elkap a régi indulat. Fölkapok valamit, és odahajítom magához, ha nem megy. Mit kísért? Minek jön el hozzám? Vigyázzon. Goromba leszek. Ki nem állhatom magát, érti?

Egyszer maga kergetett ki, most meg én kergetem ki. Édes a boszú. Megboszulom, hogy nem szeretett engem. A maga szenvedése az én örömöm. A maga sirása az én kacagásom. A maga halála az én életem.

Mit, még emlékeztetni is mer? Arra a percre, amikor elmentem?

Megfojt az ingerültség. Milyen szép is volt akkor és én nem élvezhettem a szerelmet.

Szerelmes, mámoros vágyak úsztak a levegőben. Megbizsergett testemben a sző-

ÉJSZAKA

---

kellő vér, ha az orgona-illatos szellő belecsapott kipirult arcomba. Fojtó, vastag illatot lihegett a homályos erdő. — A fák elernyedten hajtották le ágaikat és a virágok elbódultak.

Az égen szelid bárányszerű felhők vesztegeltek.

A hold körül szabálytalan négyszögekre tördelődtek. Ugy látszott, mintha jégzajlás volna az égen. S közülük világlott ki a kerekképű hold. Átkozódva, szitkozódva tekintettem föl reá. Nem történt semmi. Tovább is ottmaradt. Vigyorgott.

— — — — —

Diána, takarodjék!

Éva báróné versei

1

Hetényi irásokat rendezgetett. Fürgén járt e keze, amint a papiros-csomókat ide-oda tette. A báróné a másik szobában volt. Hetényi hallotta, hogy nyugtalanul járkál föl és alá a szobában.

— Hetényi ur!

A báróné hívta. Éva báróné most már az asztalnál ült. Csinos, harminc éves, mollett asszony volt. Az arcán látszott, hogy az előbb törülte le a könnyeit.

— Parancsol, méltóságos asszonyom?

A báróné rámutatott az asztalon heverő kékszinű cédulákra.

— Ezek holnap lejárnak.

Hetényi gépiesen kezébe vette a zálog-cédulákat és monoton hangon mondotta:

— Megkellene hosszabbítani.

— Igen, kellene, — válaszolta hevesen a báróné, — ha volna pénzünk. Maga tudja legjobban, milyen rosszul állunk most. . .

Haloványkék szemébe ismét könnyek gyűltek. És indulatosan fölkiáltott:

— Nem, én nem tudom az életet tovább elviselni. — Nem volt elég, hogy a férjem

ÉVA BÁRÓNÉ VERSEI

tönkrement, azután meghalt, de az utána maradt kis pénz is elfogyott az utolsó krajcárig. Az ékszereim sorra a zálogházba kerültek. Most meg el is vesznek. Mindenki elhagyott. Már szinte várom azt a napot, amikor maga is elmarad...

A fiatal ember sietett közbevágni.

— Én, méltóságos asszonyom? Dehogy.

— Mondjon hát valamit. Hogy lehetne pénzt szerezni?

Hetényi habozott. A nyelvén volt már egy válasz, de nem merte kimondani. A bárónénak éles volt a szeme. Rögtön megsejtette, hogy ez az ember tud valamit. Mohón kérdezte:

— Mondja, mondja, mit tud?

— Nagyon különös terv. Nem tudom, hogy beleegyeznek-e?

A báróné maga elé nézett. Különös terv. Neki nem szabad most ezzel törődnie. Az élet élet s ha különös módon kell is pénzt szerezni, mégis csak pénz az, ami jön.

— Mondja el.

Hetényi belekezdett:

— Méltóságos asszonyomnak sok ismerőse van.

— És azt hiszi, hogy kérni fogok tőlük?

— Vágott közbe a hajdani büszke hangon a báróné.

— Oh nem, — sietett megnyugtatóni Hetényi. Csak rájuk alapítom a tervemet. Én ugyanis már régóta verseket írok...

— Maga? És mi köze van a verseinek a tervhez?

— Hallgasson meg nyugodtan. Ezeket a verseket ki fogjuk adni az — ön neve alatt.

A bárónét valami dévaj hangulat fogta el.

— Ah! És mit használna ez a dolog? Bizarra gondolatnak is, én — költő! És komolyan mondja maga ezt?

— A lehető legkomolyabban. Én már régóta foglalkozom ezzel a tervvel. Ha ezt megcsináljuk, a könyv óriási fölöttnést kelt. Egy pár nap alatt elkapkodják, aztán jön a második kiadás, a harmadik, a negyedik...

— Az ötödik! — kiáltott kacagva a báróné, — aztán a hatodik, nemde?

— Igen, — válaszolta komolyan Hetényi. Az arisztokrata világ roppantul venné már csak azért is...

— Jó, tudom, — hagyta helyben a báróné, aki kezdte a dolgot komolyan venni.

— Tehát?

— Megcsináljuk. De hát milyenek is a maga versei?

— Szerelmes versek.

— Nagyszerű! Remélem, szenvedélyesen ír?...

— Az mellékes most, méltóságos asszonyom. A fő az, hogy a könyv megjelenjék.

— Igen, meglesz. Csak azután jöhetnek azok a versek!

*

ÉVA BÁRÓNÉ VERSEI

A verseskönyv megjelent. Éppen a legalkalmasabb időben. A politikában szélcsend állott be, az anarkisták aludtak és nem voltak lóversenyek. Az emberek elhültek. Még élénk emlékezetükben volt a Verdői báró tönkrementése és szenzációs öngyilkossága. Most a szerencsétlen Verdői felesége verseket írt. És micsoda verseket! A lapok tárcákat hoztak a könyvről. A század legnagyobb irodalmi eseményének jelentették ki a kötet megjelenését. Dicsérték benne a férfias tüzet, a mámoros szenvedélyt, amelyet hiába próbálnak elfojtani, ki kell törnie. Csupa új vers volt benne. Amit mások csak sejtettek, Éva bárónő versei markáns színekkel festették, úgy hogy a szerelmes emberek fölkiáltottak:

— Ezt, ezt éreztem én is, csak hogy nem tudtam, hogy mi az. . .

A báróné nagyon meg volt elégedve. A pénz csak úgy folyt és a kiadók üldözték, hátha maradt még néhány verse. . . A szerkesztők még nyugodni sem hagyták. Mesés összegeket fizettek a verseiért.

És Éva báróné büszke volt a — verseire. Annyira fejébe szállt a nagy dicsőség, hogy még Hetényivel is éreztette ezt. Az, hogy ez nem az ő érdeme, nem is igen jutott az eszébe. Mosolyogva fogadta az újságírókat, akik minduntalan meginterjuválták és beszélt nekik irodalmi terveiről. Hetényi egy szóval sem érintette ezt a tárgyat. Mindent

eltűrt. Hiszen azokban a versekben nagy része volt Éva bárónénak. Mert azok a rajongó, mert azok a csudálatosan szép versek — mind hozzá voltak írva...

2

Éva báróné sirt. Oh, most nem az élet bántotta. Azzal nagyon megvolt elégedve. Az irodalom legnagyobbjainak sorába emelkedett; munkáit nemcsak hogy búsásan megfizették, de könyörögtek érte. És Hetényi volt olyan jó, hogy irt.

Igen, Hetényi. Miatta sirt most Éva báróné. Ez az ember odamerészkedett, hogy megkérte az ő kezét! Az övét, akit ország-szerte bámulnak, csudálnak! Ez a névtelen ember megkérte egy nagy költőné kezét, akinek a verseit egy tucat idegen nyelvre lefordították...

Mit csináljon? Ha nem megy hozzá, még képes lesz arra, hogy fölfödözi a valóságot. És akkor vége.

Hiába törte a fejét Éva báróné. Erre az emberre föltétlen szüksége van. Ez az ember pótolhatatlan.

Igen, már megkísérelt valamit. Próbált — írni! De nem tudott. Ő, aki soha éleiben nem irt verset, sőt alig olvasott, most verset akart írni. Persze, hogy sehogysen sikerült.

Nem maradt más hátra, mint hozzámenni Hetényihez.

ÉVA BÁRÓNÉ VERSEI

Az országban persze nagy volt a szenzáció. Éva báróné, az ünnepeelt költőnő hozzámment egy névtelen, egy semmi emberhez. Ő, akinek a kezéért híres, gazdag emberek versenyeztek...

Találgatták is nagyon az okát. Az ujságok pedig indiszkréten kürtölték világgá:

— Hetényi az a férfi, akihez Éva báróné azokat a rajongó, azokat a csudaszép verseket írta...

3

Múltak, suhantak az évek. Éva báróné fényesen megélt a munkáiból, — természetesen már prózát is írt Hetényi — dicssége, hírneve teljes volt, amikor egyszer Hetényi veszedelmesen megbetegedett.

Éva báróné a leghíresebb tanárokat hívatta betegágyához. Nem kimélt költséget és fáradságot; zokogva könyörgött a komoly tudósoknak, hogy mentsék meg férjét. És azok, amikor eltávoztak Éva báróné lakásából, csodadolgokat meséltek arról az ideális, forró szerelemről, ami őt Hetényihez fűzi.

Az ország kíváncsian várta a kiadott orvosi jelentéseket, s mohón olvasta az ujságok hasábos tudósításait Hetényi állapotról. Azonban minden igyekezet hiábavaló volt. Hetényi egy enyhe, napsugaras tavaszi délelőtt meghalt.

Temetése impozáns volt. A társadalom

színe-java megjelent s az irodalom kitűnőségei vigasztalták a bánatos özvegyet, Éva bárónét, aki görcsösen zokogva kapaszkodott egy előkelő irodalmi társaság elnökének a karjába. Sohasem látták még, hogy egy asszony ennyire szeresse a férjét. És azért még jobban megilletődve bámulták Éva bárónét s egymás közt sugdosták:

— Ez az ideális feleség. Az asszonyok mintaképe.

Mikor pedig a koporsót lebocsájtották a mély sirgödörbe, Éva báróné utána akart ugrani. Patakként folytak könnyei halál-sápadt arcára és kétségbeesett hangon kiáltozta:

— Béla, Béla, ne hagyj itt.... Oh én soha többé nem fogok irni. Leteszem a tollat... Béla, a te sirodnál esküszöm az Istenre, hogy nem fogok többé irni, mert te már nem olvashatod.

A gyászoló közönség néma csodálattal hallotta ezeket. Alázatos hódolattal tekintettek Éva bárónéra s csodálkozó szemükbe oda volt írva ez a kérdés:

— Hát ilyen asszony is van?... Hogy tud ez szeretni!...

Majd az irodalom kitűnőségei vették körül Éva bárónét és kérték, hogy vonja vissza szavait. Hiszen micsoda pótolhatatlan veszteség az az irodalomra nézve, ha ő nem ír többé!

ÉVA BÁRÓNÉ VERSEI

Éva báróné azonban hajthatatlan maradt.
Mire azok a legnagyobb csodálattal és hódolattal csókoltak neki kezét és bámulva
mondották egymásnak:

— Ez az asszony szent.

Szerelem

1

Az igazgatónő száraz, barátságtalan hangon vágta oda neki:

Nem tudja megfizetni a tandíjat. Csak szóbeszéd. Hát keressen!...

A leány — erős szőke leány — mereven odaszögezte szemét az igazgatónő ajkára. S mikor az igazgatónő, mint akit megbántottak, kisietett a szobából, a leány sirni kezdett. Aztán körülnézett.

— Istenem, — suttogta; letörülte a könnyeit s elindult.

Lassu, vontatott léptekkel haladt az utcán. Elég messze lakott a sziniiskolától; volt ideje gondolkozni. Utközben talált egy templomot. Bement. Egy mellékoltáron ott függött Mária képe. Elébe térdelt. És nézte, nézte azt a képet; epedően, könyörgő szemmel, vergődő szívvel. Az ajka nem mozdult, mert a szívével imádkozott. Minden dobbanása egy-egy szava volt a könyörgésének. Nem gondolkozott; hinni akart. Hinni abban, hogy az a szent asszony megsegíti. És amint mereven odatapadt a szeme, egyszerre úgy érezte, hogy a kép vonásai ösz-

SZERELEM

---

szefolynak előtte és könny csordul végig az arcán.

Sokáig térdelt ott. És amikor fölkel, megvigasztalódott. A hit csudálatos varázsa ült az arcán. Sokkal szebbé, kifejezőbbé tette az arcát. Nem volt jókedve, de már nem volt elcsüggedve. Ugy érezte, hogy kell valaminek történnie, ami kisegíti őt a bajból. Megremegett a fájdalomtól, ha arra gondolt, hogy ezt az évet, az utolsó évet nem lehet elvégeznie. Sok a tandíj, sok havonként harminc forintot erre lefizetni, de művésznő lesz, aki művészetével ezereket vidít föl. És a művészetért mindent, mindent föl tudna áldozni...

Minél távolabb volt a templomtól, annál jobban kinozták a lelkében föltámadó kérdések. Már csak halványan remélt s mindinkább tudatára jött annak, hogy önmagának kell valamit cselekednie.

— Nagysád!

A leány a hang felé nézett. Gondolataiba elmélyedve, nem is vette észre, hogy egy kövér, vastag aranyláncos ur követi. Most mellette állt.

— Szabad bemutatkoznom?

Máskor elkergette az ilyen urakat. Volt már egy csomó. A sziniiskola előtt álldó-gáltak s várták a leányokat. Aztán annak, aki nekik megtetszett, utánamentek s bemutatkoznak. Könnyen ment valamennyinél.

Nála nem. Ő tiszta akart maradni. Öntudatosan. Most azonban habozva nézett a kövér emberre, amit az jó jelnek vélt.

— Fehér Miksa vagyok.

A leány kezét nyújtotta:

— Örvendek.

Egy pár pillanat alatt történt ez. És a leány tudta, mit cselekszik. Valami vak remény tódult a lelkébe. A kövér ur beszélt:

— Már régen látom errefelé kegyedet. Mindig szerettem volna megismerni. . . .

A színiiskola előadásán is láttam. Nagyon tetszett.

A leány kissé szárazon felelte:

— Már aligha fog többé ott láthatni.

Fehér megütődve nézett rá.

— És miért?

— Mert nem járhatok többé oda. Nem tudom megfizetni a tandíjat.

Ha valaki megkérdezte volna, hogy miért mondta el ezt Fehérnek, nem tudott volna rá válaszolni. Nem azért, mintha azt remélte volna, hogy az megfizeti. Csak úgy érezte, hogy ezt el kell mondania valakinek. S mivel Fehér volt a legelső, akivel beszélhetett, ő hallotta tőle ezt legelőször.

Fehér sóváran nézett a leány kitüremplő idomaira.

— Én őszintén akarok beszélni, — kezdte.

SZERELEM

Én megfizetem a tandíjat és még mást is szívesen egy föltétel alatt. Kegyed minden szerdán velem vacsorázik.

A leány nem pirult el. Csöndesen válaszolta:

— Jól van. A tandíjat elfogadom; mást nem. A többi megvan.

Nyugodt volt. Semmi szégyelni valót nem érzett. A cél, a művészet lebegett előtte, amelyért mindent föl kell áldozni, amelyért mindent meg kell tenni. Nem is jutott eszébe, hogy ezzel valami bünt követne el. Nem nyereségvágyból, nem cifrázkodás-szeretetből teszi ezt, mint a többiek, hanem a művészetért. A művészet pedig az első.

Azontul jó kedve kerekedett. Örült, hogy nem kell megválnia a művészettől, amelyen lelke egész erejével csüggött, mert hivatást érzett magában.

Mikor hazaért, — szegény rokonainál lakott — áhítatosan térdre borult.

— Mária, — suttogta, — Mária ... köszönöm...

És hálától remegő szívvel, rajongással gondolt az Isten anyjára, aki megsegíti a hozzája könyörgő jámbor lelkeket.

2

A fiu ugyanabba a sziniiskolába járt, mint ő. Lajosnak hívták; szép, feketeszemű gyerek volt, művésziiesen rendetlen hajjal.

Néha együtt tanulták a szerepeiket s közben egymásba szerettek. Különben soha szerelemről nem folyt szó közöttük. Legföljebb akkor, ha a szerepükben az volt. Együtt mentek az iskolába, mert a fiu mindig megvárta. Az iskolában mindenki tudta róluk, hogy egymásba habarodtak, éppen csak ők nem. Egyszer valamelyik fiu ott vigyázatlanul elkiáltotta magát:

— Ni, itt jönnek a szerelmesek!

Ők meghallották, egymásra néztek és elpirultak. Akkor tudták meg, hogy egymáséi. Azontul sokkal tartózkodóbban beszélgettek. De azért a fiu mindig elment a leányhoz, ha együtt tanulni való szerep akadt.

Mióta tudatára jutott annak, hogy szereti a leányt, nagy vágyakat érzett. Mikor melléje hajolt, szerette volna átfonni és erősen, szilaján magához szorítani, míg csak a karja el nem zsibbad belé. És a leány, mintha tudta volna azt, kedvesen, kicsit kacérul rámosolygott.

Nem tudta sokáig kitartani. Egyszer erővel magához vonta. A leány várta ezt. Nem szabadkozott. Hozzásimult és viszonozta a csókjait.

Nagyon boldogan éltek. Nyugodtak voltak és mégis édes nyugtalanságot éreztek, ha nem lehettek együtt. Fehér közbejött egy csöppet sem változtatta meg a leányt. Nem szólt róla Lajosnak, mert nem tartotta érdemesnek szólani róla. Ez teljesen az ő

SZERELEM

magánügye, amelyhez a szívének semmi köze. Az Lajosé. Egészen.

*

Az este lekuporodott a földre. Ők együtt voltak és tanultak. Lajos magyarázott valamit. Könyv volt előtte. Egyszerre nem látta a betűket. Abbahagyták és beszélgetni kezdtek. Egymáshoz huzódtak, Lajos megcsókolta a leány kezét. Az tréfásan megütötte a fiut. Ezen veszekedni kezdtek és csók meg ölelés lett a vége.

A fiu nagyon szenvedélyes volt. Olyan erővel ölelte magához a leányt, hogy az fölsikoltott.

— Lajos! Nem ...

A fiu mintha nem is hallotta volna ezt.

— Márta, édes Márta, — suttogta lázasan, — én szeretem magát, szeretem... És megfogta a védekező leány kezecsuklóját.

Márta hirtelen fölemelkedett, úgyhogy a keze kiszabadult. Az arca komoly volt és a hangja szilárd.

— Lajos, maga nem tudja mit csinál. Engem még meg nem érintett senki. Én ártatlan vagyok!

A fiu nagy boszuságot érzett. Haragudott, hogy fölsült. Szinte gyűlöletet érzett ebben a pillanatban a leány iránt. És inkább öntudatlanul, boszuságában, mint józanul kérdezte:

— És Fehér Miksa ur? A bankár?

A leány lerogyott a diványra. Mérhetet-

HEGEDŰS-BITE GYULA

---

len keserűség, fájdalom tolakodott a lelkébe. Ugy érezte, hogy ez a fiu előtte az emberiség, amely nem tudja megérteni a lelkét. Nem mondta soha, miért cselekedte ezt, mert nem is tartotta bűnnek. Mert az a művészetért történt. Most ezt a semmiséget bűnül róják föl neki. Azt mondja, az érzik a hangjából, hogy ő nem tiszta, hogy ő nem ártatlan. Isten látja a lelkét, hogy az. Ő bünt nem követett el, mert nem is akart vétkezni. A lelke, a szive olyan szep-lőtelen, ahogy kapta. Öntudatával, lelkiismeretével őrizte meg őket.

Egész testében remegett. De azért nem haragudott Lajosra, csak egy kicsit kiábrándult belőle. Ez kelletlenül hatott rá, fájt neki és szerette volna, ha megint abban a színben látja, mint azelőtt. Valami eszébe ötlött. Lajos felé fordult.

— Mondja hát igazán akar? . . .

Komoly hangon mondta ezt. A fiut elfogta a mámor. Magához vonta a leányt.

— Igen, — suttogta. — Igen. Én szeretem magát. Érti? . . .

Márta hirtelen kibontakozott a fiu karjaiból. — Nagyon komoly volt és sirásra hajlott az arca. Aztán egyszerre fölugrott és vidáman végigtáncolta a szobát.

— Jól van — mondta — de csak akkor, ha elvisz és fizet egy vacsorát. Pezsgővel. Tudja, mi ezt nem tesszük ingyen. . .

És akkorát kacagott hozzá, hogy a könnyei is megeredtek.

Halál

Esett az eső. Az ég tele volt felhővel ; összetorlódásukból helyenkint haragos foltok támadtak, amelyeket dühösen bolygattott meg a sivitó szél. Különben pedig csönd volt. A víz egyhanguan ütődött neki a partnak a hid alatt, ahová csak egy-egy erősebb szélroham vitt néhány esőcsöppet.

A férfi szorosan átkarolta a leányt, összébbhuzta rajta vékony kendőjét s hal-
kan mondta :

— Igen, úgy kell lennie. Mást nem csinálhatunk.

A leány csöndesen sirt. A férfit ez idegessé tette. Rándított egyet a vállán.

-- Belátom, jól esik magának a sirás. Nem érez magában elég erőt hozzá. Gyöngé. A nők természete. Mindig tudnak remélni. És furesa, akkor legjobban, amikor éppenséggel semmi sem jogosítja föl őket erre. Pedig most már nincs helye a reménynek. Már határoztunk.

Mereven maga elé bámult, összeráncolta a homlokát s dühösen folytatta :

— Az élet. Az emberek. Tulajdonképpen egy fogalom. És az élet jó, az ember pedig rossz. Mért kell hát a rossznak, az ember-

nek, a jóban, az életben részesülnie? Nem is mondom már, hogy ez igazságtalanság. Komiszság.

A leány átölelte a férfit. Lázasan sutogta:

— Nem értették meg magát. Nem is olyan rosszak az emberek, csak nincs elég eszük. Magát nem értettek meg!

— Mert oktalanok. Mert buták. Mert nem akartak megérteni. Mert látták, hogy én okosabb vagyok náluk. Mert látták, hogy én, hogy én...

A heves beszédben egyszerre megakadt. Köhögni kezdett s mikor elcsöndesült, hanyagul intett a kezével:

— Eh, ennek a betegségnek is mindjárt vége lesz. A halál mindent meggyógyít.

A halál szóra félénken összerezzen a leány. A férfi észrevette, s neheztelve nézett rá.

— Csak nem fél tőle? Higyje el, hogy az egész emberi életnek legszebb része a halál. Az élet azért olyan durva, hogy megértsük a halál szelidségét. A halál jó barátunk. Tudja, csak nekünk, szegény embereknek... Nekünk nem vézna csontalak, hanem szabadító szent.

Az eső mindinkább gyérebben kezdett hullani.

Egy nagy, barnásfekete szélű felleg lomhán továbbmozgott az égen, míg eltűnt

HALÁL

---

a messzeségben. Szürkésszínűek tódultak a helyére, s elkergették a másíknak lerongyolódott foszlányait is. Szelidebbek voltak és enyhébbek.

— Látja, milyen szépen folyik ez a víz. Olyan szelid. És ha az emberek megtudnák, hogy mi beléje akarjuk magunkat ölni, megfognának és bevinnének a rendőrségre . . . Még meghalni sem szabad nélkülök. Ez az élet. Jobb is, ha elhagyjuk.

Valami csöndes megadás volt a hangjában. Mintha elérzékenyedett volna a halál gondolatára. Megfordult és figyelmesen a város felé tekintett. A villam és a gázlámpák elmosódó fénye sugárzott onnan. Néhol sötét gőz szállott az ég felé, míg egy erősebb szélroham neki nem ment, hogy kőzéfurakodva szétkergesse. A magas paloták az esőtől feketén, komoran bámultak a messzeségbe. S fönn, a város fölött éppen úgy csatáztak a felhők, mint benn a városban az emberek. Éppen úgy űzte a nagyobb felhő a kisebbet, mint az erőseb vadállat a gyöngébbet. Vad csatározásukban feketék voltak. Mint az emberek lelke. Csak néha látszott közöttük egy világosabb, szürkésbe játszó folt. Mint az emberek lelkében a szerelem. Kelet felől egy kissé tisztulni is kezdett az ég. Vékony, kékszínű csík támadt a levegőben, amely átszelte az eget. Néhol egyenetlenül megvastagodott; úgy látszott, mintha az Isten meg-

unta volna a fellegek veszekedéseit s közibük dobta vékony, görcsös botját.

A férfi odabámult.

— Tisztulni kezd. De mi ezt nem érjük már meg. Éhes vagyok. Jó lesz nemsokára végezni.

Közelebb huzódott a leányhoz. Megsimogatta kócos szőke haját.

Ugy-e nem fél? Ugy-e bátor? Ugy-e szemébe mer nézni a halálnak? Kikacagjuk az embereket. Az embereket, akik megkínoztak. Akik kidobtak bennünket.

Vad indulat fogta el. Vörössé vált az arca s kiabálni kezdett:

— Mire reggel lesz, megkondulnak odabenn a harangok. Hívják templomba a népet. Imádkozni. És még van pofájuk az Isten képe elé borulni. Nem ég ki az arcuk, nem fut ki a szemük. Valamennyien azt hazudják, hogy lelkük van. Egymás szemébe hazudják, hogy lelkük van.

Kacagott. Gúnyosan.

— Eh, most már vége. Ne gondolkozzunk róla. Jöjjön.

Fölkelt s megfogta a leány kezét. Az kérdőleg tekintett rá.

— Jöjjön.

A víz csöndesen morajlott. Egyhanguan. A leány vonakodott. Megrettent a víztől. Ha vészes, kísérteties zugással dőngette volna a partot, talán lett volna bátorsága.

HALÁL

Az ember sokkal jobban megijed néha a szellőtől, mint a sikongó fürgetegtől.

A férfi durván fölrántotta.

— Nincs késlekedésre való időnk. Nézze, tisztul az ég, nemsokára reggel lesz.

A kék csik már hosszú, széles sávvá vastagodott. A felhők közül csak a világosabbak voltak az égen. Vékony köd borult a vízre.

Átölelte a leányt, hosszan magához szorította s csókkal halmozta el az arcát.

— Találkozunk nemsokára. Van másvilág.

A leány remegett. Szeretett volna szólni, de nem tudott. A férfi vezette, szinte vonszolta magával a víz felé. A vizelőtt közvetlenül megállt a férfi.

— Legyen erős.

A leány fuldokló zokogásban tört ki. Átkarolta a férfi nyakát. Az gyöngéden lefejtette a leány kezét s megszorította:

— Isten vele.

De nem eresztette el a leány kezét. Hirtelen megrántotta s mindketten belebuktak a vízbe.

Mély volt a folyó medre ott is. A szélén kövek voltak, s amikor beleugrottak, a férfi az egyik kőre esett. Fölkiáltott fájdalomában s erősen belekapaszkodott a partba. A lába a vízben volt s a hideg egyszerre átjárta az egész testét. A foga vacogni kezdett, a szeme kidülledt. Nagy erőfeszítéssel kivetette magát a partra. A hideg víz ki-

HEGEDŰS-BITE GYULA

---

józanította. A halál szélén volt s nem merte mégegyszer megpróbálni.

Még látta, hogy ragadja el a leányt az egyik hullám. Látta, hogy csapkodja kétségbeesetten két kezével a vizet. Hallotta halk kiáltását, amelyet elfojtott a szájába betóduló víz.

Küzködött egy kissé a víz színén. Az egyik hullám félrefordította s meglátta révedező szemével a parton ülő férfit. Az erek megvastagodtak az arcán, szeme rémes kifejezést öltött, s mintha hívta volna, feléje csapott a vizen. Óriási erőfeszítéssel küzdött a víz ellen, amely egy pillanat múlva alábuktatta s elsodorta. A víz színén apró hólyagok támadtak. Aztán ismét csöndesen, egyhanguan morajlott.

A férfi bambán, dermedten bámult maga elé.

— Szegény leány, — mondta később; lassan föltápáskodott s gyors léptekkel a város felé tartott.

Reggeledett. A felhők eltűntek az égről, a köd oszolni kezdett s az ég alján látszott a nap. Kilövelt vörös fénysávjai már ott terpeszkedtek az égen s a szélük rojtos volt, mint egy munkásasszony szoknyája.

Tartalom

Strófák három macskáról	5
A jó fiu	14
Mosoly	22
Péter, ne légy bolond!	28
Tavaszi	36
Boldizsár halála	41
Szürkeség	48
Amerikai párbaj	58
Betegek	63
Éjszaka	68
Éva báróné versei	74
Szerelem	82
Halál	89

A Komjáthy Jenő-Társaság

kiadásában legközelebb a következő művek fognak megjelenni:

Byron: Child Harold. Költői elbeszélés 12 énekben. Fordította: *Kosztolányi Dezső*.

Novellák. *Göndör Ferenc*.

Fiatalemberek. Tragikomédia négy fölvonásban. *Mohácsi Jenő*.

Ifjuság. Erkölcstört. *Hegedűs-Bite Gyula*.

Tűz. Irodalmi havi folyóirat. Szerkesztik: *Hegedűs-Bite Gyula* és *Mohácsi Jenő*. Megjelenik havonta s előfizetési ára félévre 1 K 80 f. Kiadóhivatal: Budapest, VII. Garay-u. 3.

A *Komjáthy Jenő-Társaság* pártoló tagjai a **Tűz**-et s a társulat összes kiadványait ingyen kapják, azonkívül föntartott helyük van a társaság havonként tartott föllovasó ülésein.

Pártoló tag mindenki lehet, aki évente 8 koronát lefizet a társaság pénztáránál. Jelentkezni lehet a társaság jegyzőjénél: *Hegedűs-Bite Gyulánál*, Budapest, VII., Garay-utca 3.

NÁDOSY FERENC
KÖNYVNYOMDÁJA
*** ZÓLYOM ***